

Kirsi Mäkelä

KUVATAIDETERAPIAN MONET POLUT
– KUVATAIDETERAPIAKOULUTUKSEN MERKITYS
AMMATILLISESSA KASVUSSA

Sosiaalialan koulutusohjelma

2012

KUVATAIDETERAPIAN MONET POLUT
– KUVATAIDETERAPIAKOULUTUKSEN MERKITYS
AMMATILLISESSA KASVUSSA

Mäkelä, Kirsi
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaali-alan koulutusohjelma
Marraskuu 2012
Ohjaaja: Hautala, Päivi-Maria
Sivumäärä: 45
Liitteitä: 3

Asiasanat: ammatti-identiteetti, koulutus, taideterapia

Tiivistelmä

Opinnäytetyön tarkoitus on tutkia Satakunnan ammattikorkeakoulun erikoistumisopinnoissa järjestettävään kuvataideterapiakoulutukseen (60 op) hakeutumisen syitä ja koulutuksen vaikutuksia alumniopiskelijoiden arkeen, työyhteisöön, työkäytäntöihin, palkkaukseen ja ammatilliseen kasvuun. Opinnäytetyön tarkoitus on myös selvittää terapeuttisten menetelmien käytön yleisyyttä työmenetelmänä koulutuksen käyneiden keskuudessa.

Opinnäytetyö koostuu teoriaosuudesta ja tutkimusosuudesta. Teoreettinen osuus perustuu kuvataideterapiaa ja kuvataideterapian teoriaa sekä identiteettiä ja ammatillista kasvuun käsittelevään suomalaiseen, käännettyyn ja englanninkieliseen kirjallisuuteen. Tutkimusaineisto on kerätty kyselytutkimuksen avulla, lähettämällä sähköpostiin kyselylomakkeet 17:lle Kuvataideterapia erityisopetuksen menetelmä -koulutuksen käyneelle henkilölle. Tutkimusta ohjaa kuvataideterapian viitekehys ja siinä korostuu kyselyyn vastanneiden opetushenkilöiden näkökulmat ja merkityksenannot koulun kontekstissa. Tutkimus on laadullinen tutkimus ja aineiston analyysimenetelmänä on käytetty laadullista sisällönanalyysia.

Tärkein kuvataideterapiakoulutukseen hakeutumisen syy oli oman työn ja itsensä kehittämisen tarve. Tutkimustulosten perusteella kuvataideterapiakoulutus vaikutti eniten itsetuntemukseen ja omaan sisäiseen kasvuun. Vaikka tutkimus osoittaa työyhteisöjen suhtautumisen olevan terapeuttista toimintaa kohtaan kiinnostunutta ja kannustavaa, niin rahallisen korvauksen saamisessa se ei kuitenkaan näkynyt. Terapeuttisen työn kehittämiseen toivottiin lisää rahallista ja ajallista resursointia. Koulutuksen kehittämisen keskeisiksi tulevaisuuden visioiksi nousivat kuvataideterapeutin ammatinimikkeen saaminen ja itsenäisen terapiatyön toteuttaminen Kela-oikeuksin. Tärkeänä koettiin myös ammatillinen verkostoituminen.

Opinnäytetyön tavoitteena oli tehdä kuvataideterapeuttista toimintaa tunnetuksi ja vaikuttaa näin asenneilmastoon sekä hälventää ennakkoluuloja terapeuttisen työn tekemistä kohtaan. Opinnäytetyössä pohditaan myös oman ammatti-identiteetin rakentumista kuvataideterapia- ja sosionomikoulutuksen näkökulmasta.

THE MANY PATHS OF ART THERAPY
– THE MEANING OF ART THERAPY EDUCATION IN PROFESSIONAL
GROWTH

Mäkelä, Kirsi
Satakunta University of Applied Sciences
Degree Programme in Social services
November 2012
Supervisor: Hautala, Päivi-Maria
Number of pages: 45
Appendices: 3

Keywords: professional identity, education, art therapy

Abstract

The purpose of the thesis is to study the reasons for applying to Art Therapy education (60 credits) organized by the Professional Specialization Studies of Satakunta University of Applied Sciences, and the effects of the education on the everyday lives of the alumni students, as well as on their work communities, salaries and professional growth. The thesis also aims to examine the usage of therapeutic methods among those who have completed the education.

The thesis consists of a theory section and an empirical part. The theoretical section is based on Finnish, translated and English literature on art therapy, the theory of art therapy as well as identity and professional growth. The empirical material has been gathered by sending out questionnaires via e-mail to 17 persons who have completed art therapy as a method for special needs education. The study is guided by the framework of art therapy and it emphasizes the opinions and meanings given by the educational staff who replied to the questionnaire in a school context. This is a qualitative study and a qualitative content analysis has been used in analyzing the material.

The main reason for applying to art therapy education was the need to improve oneself and one's work. Based on the results of the study, the art therapy education had the most influence on self-consciousness and one's own inner growth. Although the study shows interest and support towards therapeutic actions in work communities, it is not compensated with financial means. More resources, both money and time, were requested in the development of therapeutic work. The most central future visions in developing the training turned out to be getting a state registration for the professional title of art therapist and carrying out independent work as a therapist. Professional networking was also considered essential.

The purpose of the thesis was to make art therapy better-known and thus influence people's attitudes and prejudices towards therapeutic work. The thesis also discusses the professional identity construction from the point of view of art therapy and social services education.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	KUVATAIDETERAPIAKOULUTUKSEN VIITEKEHYKSESTÄ SATAKUNNAN AMMATTIKORKEAKOULUSSA	6
2.1	Sosionomi (AMK) opinnot	6
2.2	Kuvataideterapia erityisopetuksen menetelmänä -koulutus	7
2.3	Taideterapia / kuvataideterapia	8
2.4	Kuvataideterapian taustateorioita	9
2.5	Psykodynaaminen ajattelutapa.....	11
2.6	Millä perusteella kuvataideterapian asiakkaaksi?.....	11
2.7	Kuvataideterapian ulkoiset ja sisäiset rajat	12
2.8	Terapeuttisia rajoja	13
2.8.1	Luottamuksellisuuden periaate.....	13
2.8.2	Materiaalien rajoittaminen	13
2.8.3	Kuvien tulkinta.....	14
2.8.4	Työn tulosten jakaminen	14
2.8.5	Terapeutin rooli, tehtävät ja oma taiteellinen työskentely	15
3	IDENTITEETTI	15
3.1	Ammatti-identiteetti.....	17
3.2	Taide ja taiteellinen toiminta identiteetin rakentajana	18
3.3	Aiemmat tutkimukset.....	19
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	22
4.1	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	22
4.2	Tutkimusaineisto, tutkimusmenetelmät sekä eettisyys ja luotettavuus	23
4.3	Tutkimusaineiston kerääminen	24
4.4	Tutkimusprosessi	27
4.5	Aineiston analyysi.....	27
5	TUTKIMUSTULOSTEN TARKASTELUA.....	28
5.1	Millaiset syyt saivat hakeutumaan Kuvataideterapia erityisopetuksen menetelmä -koulutukseen?	28
5.1.1	Oman työn ja itsensä kehittämisen tarve.....	29
5.1.2	Työelämän tarve	30
5.1.3	Lasten ja nuorten pahoinvointi	30
5.2	Mihin asioihin kuvataideterapiakoulutus vaikuttaa koulutuksen käyneiden arjessa?.....	31

5.3	Millaisia kehittämistarpeita nähdään Kuvataideterapia erityisopetuksen mentemä -koulutuksessa ja kuvataideterapeuttisen työn toteuttamisessa työelämässä?	36
5.3.1	Kuvataideterapeuttisen toiminnan kehittäminen	36
5.3.2	Kuvataideterapia erityisopetuksen menetelmä- koulutuksen kehittäminen .	36
5.4	Koulutuksen aikaansaamat tulevaisuuden visiot	37
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	38
7	POHDINTA.....	41
	LÄHTEET	43
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Työelämän haasteet sosiaali-, kasvat- ja opetusalailla vaativat työntekijöiltä jatkuvaa kasvamista ja uudistumista. Ihmissuhdetyössä itsestään huolehtiminen on ensiarvoisen tärkeää. Kouluttautuminen ja omasta hyvinvoinnista huolehtiminen helpottavat työn tekemistä ja auttavat jaksamaan pitenevissä työurissa. Hyvinvoiva ammattitaitoinen henkilö on työyhteisön voimavara sekä haluttu yhteistyökumppani asiakkaiden parissa.

Koulussa vuosia erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa työskennelleenä, olen nähnyt ja kokenut paljon. Kouluttautuminen on ollut työssä jaksamisen keino. Ennen nykyisiä sosionomiopintoja, suoritin Kuvataideterapia erityisopetuksen menetelmä -opinnot. Terapeuttisista menetelmistä innostuneena hakeuduin sosionomiopintoihin, joihin sisältyi vaihtoehtoisina ammattiopintoina kuvataideterapia. Koulutuksen myötä ammatillisen kasvun ja identiteetin kysymykset alkoivat kiinnostaa. Halusin tutkia kuvataideterapiakoulutuksen merkitystä ammatillisessa kasvussa ja pohtia samalla omaa sosionomi-identiteettiä ja sen rakentumista. Halusin haastatella muita kuvataideterapiakoulutuksen käyneitä ja selvittää, mitä taideterapiakoulutus on heille merkinnyt.

Opinnäytetyöni tutkimus kohdistuu Satakunnan ammattikorkeakoulun järjestämään sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteiden ammattilaisille suunnattuun Kuvataideterapia erityisopetuksen menetelmä -koulutuksen käyneisiin henkilöihin. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää kuvataideterapiakoulutukseen hakeutumisen syitä ja tutkia koulutuksen vaikutuksia alumniopiskelijoiden arkeen ja työkäytäntöihin. Halusin saada myös tietoa kuvataideterapiamenetelmien käytön yleisyydestä koulutuksen saaneiden henkilöiden työpaikoilla ja löytää vastauksia siihen, miten koulutus vastasi opiskelijoiden ammatti-identiteetin vahvistamistavoitteita sekä, miten koulutus on vaikuttanut heidän palkkaukseensa.

Opinnäytetyöni yhtenä tavoitteena on myös tehdä kuvataideterapeuttista toimintaa tunnetuksi. Työni ensimmäisessä osassa selvitän kuvataideterapian teoriaa ja kerron, mitä kuvataideterapeuttinen toiminta on. Tutkimustani ohjaa kuvataideterapian viite-

kehys opetushenkilöstön näkökulmasta koulun kontekstissa. Tutkimukseen osallistuneista yli puolet työskenteli kouluissa. Itsekin koulussa työskentelevänä, kiinnostuin toisten kouluissa työskentelevien kokemuksista taideterapeuttisen toiminnan toteuttamisesta ja terapiakoulutuksen merkityksestä haastateltavien ammatilliselle kasvulle.

Kuvataideterapian teorian lisäksi selvitän teoreettisessa osuudessa identiteetin ja ammatti-identiteetin käsitteitä sekä esittelen aiempia tutkimuksia. Malmivirran (2011) tutkimus käsittelee taiteen ja identiteetin kohtaamista sekä taiteellisen toiminnan merkitystä sosionomin ammatilliselle kasvulle. Mahlakaarron (2010) tutkimus käsittelee identiteetin rakentamista ja uudistamista tarinoiden reflektion kautta, jossa tarinoiden tuottamiseen käytettiin muun muassa kuvallista ilmaisua.

Opinnäytetyön tutkimusosassa selvitän tutkimuksen toteuttamista ja kulkua sekä tarkastelen tutkimustuloksia. Tutkimusosuuden päätteeksi esittelen johtopäätökset. Opinnäytetyön lopussa pohdin opinnäytetyön herättämiä ajatuksia sekä kuvataideterapiakoulutuksen ja sosionomikoulutuksen merkitystä ammatilliselle kasvulleni.

2 KUVATAIDETERAPIAKOULUTUKSEN VIITEKEHYKSESTÄ SATAKUNNAN AMMATTIKORKEAKOULUSSA

2.1 Sosionomi (AMK) opinnot

Satakunnan ammattikorkeakoulun tarjonnassa on kolmevuotiset sosionomiopinnot, jossa vaihtoehtoisina ammattiopintoina on kuvataideterapia. Koulutuksessa hyödynnetään kuvataideterapiamenetelmää eräänä sosionomin työvälineenä. Opintojen yhtenä osana on oma kuvataideterapeuttinen prosessi sekä taiteen tekeminen ja taiteen kautta opitun reflektointi. Kuvan runsas terapeuttinen käyttö koulutuksessa tukee opiskelijan aktiivisuutta, itseohjautuvuutta, kykyä itsenäiseen tiedon hankintaan ja

soveltamiseen. Koulutus antaa lisäarvoa sosiaali- ja terveysalan sekä opetusallalla toimivien ammattiosaajien toimintaan ja työhön toimenkuvan laajentuessa terapeuttien osaamisalueiden myötä yhdistäen hoitavan taiteen ja kuvallisen kulttuurin taidot työn kenttään. Tämä työ edistää lasten, nuorten ja muidenkin asiakasryhmien hyvinvointia sekä nähdäksi ja kuulluksi tuleamista. (Hautala 2012, 3.)

Tämä opinnäytetyö on juuri tästä sosionomikoulutuksesta. Sosionomikoulutustani edelsi SAMK:n järjestämä Kuvataideterapia erityisopetuksen menetelmänä -koulutus.

2.2 Kuvataideterapia erityisopetuksen menetelmänä -koulutus

Satakunnan ammattikorkeakoulun järjestämä Kuvataideterapia erityisopetuksen menetelmänä -koulutuksessa on psykodynaaminen viitekehys. Koulutus on suunnattu opetus- ja ohjausalalla toimiville ammattilaisille. Se on kaksivuotinen ja siinä hyödynnetään kuvataideterapiamenetelmän kokemuksellista oppimista. Oppimisprosessi perustuu omien kuvien tekemiseen ja niiden reflektointiin. Opinnoissa pyritään avoimeen dialogiin konkreettisen kuvan kanssa ja jakamaan ajatuksia sekä kokemuksia kuvan tekemisestä ryhmän kanssa. Kokemuksellisessa oppimisessä suuri merkitys on yksilön ja ryhmän välisellä vuorovaikutuksella. Koulutuksessa runsas kuvan terapeutin käyttö tukee opiskelijakeskeisyyttä, opiskelijan aktiivisuutta, itseohjautuvuutta, kykyä itsenäiseen tiedon hankintaan ja soveltamiseen. Terapeutin kuvan tekemisen ohella opiskelijan opinto-ohjelmaan sisältyy myös oma taiteellinen tuotanto. Tämä työ on jokaisen itsenäistä kuvan tekemistä ja se perustuu henkilön omiin intresseihin, palvelen siten jokaisen omia kehittymistarpeita. Kuvataideterapeuttien menetelmien avulla sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteen ammattilaiset voivat tukea lapsia ja nuoria esimerkiksi kriiseissä ja oppimisvaikeuksissa. Kuvataideterapeutin toiminta edistää lasten ja nuorten tuleamista nähdäksi ja kuulluksi, auttaa heitä selviytymään arjessa, lisää keskittymiskykyä, motorisia ja sosiaalisia taitoja sekä ennaltaehkäisee syrjäytymistä. (Hautala 2009, 5.)

2.3 Taideterapia / kuvataideterapia

Taideterapialla tarkoitetaan kuvallista itseilmaisua, jota käytetään psyykkisten sairauksien hoidossa. Taideterapian tavoitteena on luoda asiakkaan ja terapeutin välille vuorovaikutussuhde, joka edesauttaa persoonallista eheytymistä ja kasvua. Taideterapiassa vuorovaikutus tapahtuu sekä kuvallisena että sanallisena. Tämä toimintatapa muodostaa keskeisimmän eron muihin psykoterapiamuotoihin. (Alanko 1999, 7.)

Seeskarin (2004, 11) mukaan taideterapia tarkoittaa hoidollista prosessia, jossa käytetään erilaisia taiteellisia ilmaisumuotoja. Taideterapia voi tarkoittaa myös kuvataiteen ilmaisujen, esimerkiksi piirtämisen, muovailun ja maalaamisen avulla tapahtuvaa terapiaprosessia. Taideterapia voi olla pedagogisesti suuntautunut ja kommunikaatioon perustuva hoidollinen prosessi ja / tai psykoterapeuttista hoitoa. Pedagoginen ja voimavarasuuntautunut näkökulma korostaa kuvataiteen tekemisen ja kuvallisen ilmaisun vaikutusta (Löwendahl 1991; Seeskari 2004, 11.)

Opetusministeriön psykoterapiakoulutustyöryhmän selvitykseen mukaan taideterapiat ovat ennaltaehkäisevää, hoitavaa ja kuntouttavaa kasvatus- ja terveystyötä. Taideterapia on myös taiteellisen ilmaisun käyttöä vuorovaikutussuhteessa. (Hautala 2008, 58; Seeskari 2008, 41.)

Suomen kuvataideterapeuttien liiton esitteessä kerrotaan kuvataideterapian olevan hoitomuoto, jossa yhdistyvät taiteellinen luomisprosessi ja psykoterapia. Kuvataideterapiassa työskentelyalueena on asiakkaan sisäinen maailma, joka saa ilmiänsä hänen itse tuottamissaan kuvissa. Kuvataideterapiassa on tärkeää asiakkaan kuvallinen ilmaisu sekä suhde terapeuttiin ja, jos kyseessä on ryhmäterapia suhde ryhmän muihin jäseniin. Kuvataideterapeutilla on myös tärkeä rooli asiakkaan kuvan ja transfeerenssitunteiden vastaanottajana. (Seeskari 2004, 11.)

Schaverien (1992) jakaa kuvataideterapian teoriapohjaisesti kolmeen kategoriaan: taideterapiaan, taidepsykoterapiaan ja analyttiseen taideterapiaan (Schaverien 1992; Hautala 2008, 58). Suomessa on käytössä kolme taideterapia-alan ammattinimikettä: taideterapeutti, kuvataideterapeutti ja taidepsykoterapeutti (Seeskari 2004, 11).

Amerikassa taideterapeutit jakautuvat kahteen teoreettiseen koulukuntaan: taidepsykoterapiaan ja taide terapiana koulukuntaan. Taidepsykoterapia käyttää perustana psykoanalyttistä teoriaa ja sen keskeisin hoidollinen elementti on asiakkaan kuvissa näkyvä transferenssin tulkinta. Tämän ajattelun uranuurtaja oli Margaret Naumburg. Toinen koulukunta eli taide terapiana, nostaa keskeisimmäksi hoidolliseksi elementiksi taidetyöskentelyn eli luomisprosessin. Tämä koulukunta käyttää useita teoreettisia viitekehyksiä. Yhtenä mainittakoon psykoanalyttinen teoria. Tämä koulukunta korostaa transferenssisuhteen sijasta terapeutista yhteistyösuhdetta ja transferenssin tulkinnan sijasta sublimaatiota eli vietin jalostumista esimerkkinä aggression kanavoituminen taiteeseen (Alanko 1999, 8.)

2.4 Kuvataideterapian taustateorioita

Suomalaisen taideterapian uranuurtaja toteaa, että taideterapialla ei ole omaa perusteoriaansa. Kuvataideterapeuttinen teoria on kehittynyt psykoanalyysin, taiteen ja psykologian teorioiden yhdistelmänä. (Alanko 1999, 7.) Analyttinen psykoterapia keskittyy ajatukseen mielen tietoisesta ja tiedostamattomasta ulottuvuudesta ja näiden mielikuvista sekä fantasioista. Kuvallisuus mielen ominaisuutena sekä tietoisien ja tiedostamattoman välinen vuorovaikutus ovat perustana kuvan käytölle psyykkisten ongelmien hoidossa. Toinen merkittävä terapiatyön perusta on transferenssi-ilmiö, ihmisen taipumus siirtää varhaisempien ihmissuhteittensa tunnekokemuksia tämän päivän suhteisiin. Kuvataideterapiassa se näyttäytyy terapian aikana syntyneissä kuvissa ja tekijän suhtautumisessa niihin. Terapiassa syntynyt kuva on vahvasti sidoksissa terapiaprosessin tilanteeseen. Erityisen tärkeää on kuvien avaama vuorovaikutus terapeutin ja asiakkaan välillä. (Aulio, Girard & Laine 2008, 45 – 46.)

Kuvataideterapian teoriapohjan syntyyn ovat vaikuttaneet voimakkaasti viime vuosikymmenen keskeiset psykoanalyttikot ja kuvataideterapian edustajat, kuten Sigmund Freud. Hänen käsityksensä mukaan taiteellinen ilmaisu on yhteydessä ihmisen tarpeeseen muuntaa vietti-impulssejaan taiteen avulla hyväksyttävämpään muotoon. C.

G. Jung korosti näkemystään kollektiivisesta tiedostamattomasta, joka ei ole vain viettien tyyssija, vaan myös ihmisen luovuuden lähde. Jungin mielestä oleellista oli löytää uusi vuorovaikutus tietoisien ja tiedostamattoman välille psyykkisen tasapainon saavuttamiseksi. (Aulio ym. 2008, 47, 64; Hyrck 1999, 16, 19.) Melanie Kleinin lapsen varhaisen kehityksen tutkimuksen myötä on saatu paljon tietoa siitä, miten luovuus on sidoksissa yksilön kehitykseen. Klein kehitti leikkitekniikan, jonka avulla hän yritti ymmärtää ja tulkita lapsen fantasioita, tunteita, ahdistuksia ja kokemuksia. Melanie Kleinin ja Hanna Segalin teoreettiset pohdinnat korostavat taiteen tehtävää mieltä korjaavana ja ahdistusta sovittavana tapahtumana. (Aulio ym. 2008, 49.)

Donald W. Winnicottin merkittävä anti taiteellisen prosessin tutkimisessa on hänen käsityksensä sisäisen ja ulkoisen realiteetin välillä vallitsevasta potentiaalisesta tilasta. Hän tutki lapsen ja ympäristön välistä vuorovaikutusta ja totesi lapsen tunne-elämän kehittyvän alusta asti monimuotoisessa vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Winnicott tutki lapsen ja äidin välistä suhdetta ja korosti ”riittävän hyvän hoivan” tärkeyttä lapsen kehitykselle. (Aulio ym. 2008, 48, 49, 52; Hyrck 1999, 17 – 19.) Winnicottin mukaan luovuuden motiivina on löytää keinoja, joilla kestää erillisyyttä ja samalla rakentaa yhteyttä maailmaan. Esimerkkinä lapsen unilelu, joka helpottaa yksinäisyydessä ja on linkkinä itsen ulkopuoliseen todellisuuteen. (Winnicott; Aulio ym. 2008, 52.)

Luovuuden kokemisen edellytykset syntyvät lapsuuden leikin alueella ja aina suhteessa tärkeään hoitavaan henkilöön. (Winnicott, Erikson 1982; Aulio ym. 2008, 52.) Winnicott on (1971) todennut: ”leikkiessään, ja vain silloin, voi lapsi tai aikuinen olla luova ja käyttää koko persoonallisuuttaan; ja ainoastaan ollessaan luova voi yksilö löytää itseään.” Winnicott tähdentää vielä sitä, miten psyykinen kehittyminen ja kehityksellisten puutteiden sekä vinoutumien korjaaminen, tarvitsee aina suhteen toiseen ihmiseen. Taiteellinen työskentely ei pelkästään riitä. (Winnicott 1971; Aulio ym. 2008, 53.)

2.5 Psykodynaaminen ajattelutapa

Psyykkisten tapahtumien ja toimintojen taustalla vaikuttavat erilaiset tarpeet. Psykodynaamisen ajattelun lähtökohtana on psykoanalyysin teoria. Freudin (1923) mukaan teorian ydinajatus on, että ihmisen persoonallisuus koostuu tiedostamattomasta kerroksesta, viettipohjasta (id), tiedostetusta minästä (ego) ja yliminästä (superego). (Vuorinen 2004, 79.) Analyyttinen psykoterapia pyrkii tiedostamattomien mielensisältöjen käsittelemiseen tekemällä ne tietoisiksi. Kun taas supportiivinen, tukea antava psykoterapia pyrkii asiakkaan toimintakyvyn ja selviytymisen tukemiseen terapeutin ja asiakkaan yhteistyönä. (Achté 1992, 13.)

Salmisen (1997, 12) mukaan ryhmäanalyysi on yksi psykoanalyttisen ryhmäterapiamuoto, jossa käytetään hyväksi ryhmän terapeuttisia mahdollisuuksia. Samalla kun ryhmän terapeutti hoitaa ryhmän jäseniä, voivat ryhmän jäsenet auttaa toisiaan. Ryhmä on aina enemmän kuin yksilöittensä summa. Ryhmäterapiassa painoarvoa on myös yksilössä, ryhmän yksittäisissä jäsenissä ja heidän suhteissaan toinen toisiinsa ja ryhmän terapeuttiin. Terapeuttisissa ryhmissä vuorovaikutuksella on keskeinen merkitys.

2.6 Millä perusteella kuvataideterapian asiakkaaksi?

Kuvataideterapeuttiseen toimintaan osallistuvat henkilöt tulevat ryhmään monista eri syistä. Yleensä ryhmään tulevat henkilöt tarvitsevat tukea, hyväksyntää, nähdäksi ja kuulluksi tulemista omana arvokkaana itsenään. Ryhmään tullaan jonkun hoitavan tahon läheteellä, ammattihenkilön suosituksesta tai sitten omaehtoisesti. Terapiasuhteen syntyminen vaikuttavia seikkoja ovat: Asiakkaan ongelman vaikeus suhteessa terapeutin koulutukseen ja ammattitaitoon, asiakkaan motivaatio sitoutua terapiaan, asiakkaan ja terapeutin sekä asiakkaan ja muiden ryhmänjäsenten yhteensopiavuus, asiakkaan lähipiirin sitoutuminen terapian tukemiseen, terapian maksajatahon löytyminen ja sitoutuminen. Hautala (2008, 109) kertoo tutkimuksessaan, että kou-

luissa tehtävä kuvataideterapeuttinen toiminta tapahtuu pääasiallisesti ryhmäistuntoina. Yksilöterapiat toteutettiin lähinnä erityisopetuksessa ja ne kirjattiin tavoitteellisenä toimintana henkilökohtaiseen opetuksen järjestämistä koskevaan suunnitelmaan, HOJKS:iin.

2.7 Kuvataideterapian ulkoiset ja sisäiset rajat

Hautala (2008, 98) kertoo kuvataideterapeuttisen toiminnan ulkoisista puitteista. Hän mainitsee tilan, ajan, keston, paikan, taidemateriaalit, terapiasopimuksen, yhteisön tuen ja eri tukiverkostot, joista asiakkaan lähipiiri muodostaa tärkeimmän tukitahon. Nämä edellytykset muodostavat terapeuttisen toiminnan ulkoiset rajat. Ulkoiset edellytykset mahdollistavat sisäisten rajojen syntyminen kuvan tekemisen prosessina.

Kuvallinen, terapeuttinen prosessi muodostaa toiminnan sisäiset rajat. Kuvataideterapeuttisen prosessin yhtenä teoreettisena lähtökohtana on kolmiosuhdeteoria. Kuvataideterapiassa on kyse hoidollisesta tapahtumasta, jonka terapeuttista vuorovaikutussuhdetta kuvataan taiteen, kuvataideterapeutin ja asiakkaan muodostaman kolmion avulla. Kuvallinen ilmaisu tuo näkyväksi muuten näkymätöntä vuorovaikutusta ja kokemuksen tasoja. Se mahdollistaa mielikuvien, muistojen ja sanattomien kokemusten näkyväksi tulemista. Taide mahdollistaa myös sellaisten asioiden esittämisen, joille ei löydy sanoja. Kuvataideterapiassa asiakas voi kohdata itsensä ja pääsee tutkimaan itseään uudesta näkökulmasta. Kuvataideterapeuttisen prosessin rikkaus on kuvallinen, ei-sanallinen vuorovaikutusmahdollisuus. Kuvaa katsottaessa on tärkeää, miten sitä katsotaan. Ymmärrys kuvallisesta tunneilmaisusta on riittävä ja asiakas voi kohdata kuvan tuomia asioita symbolisen etäisyyden päästä. Kuvataideterapian aikana asiakkaan sisäiset prosessit käynnistyvät. Terapiassa tuotettua kuvaa voidaan pitää sisäisen maailman näkyvänä jälkenä ja sen ulkoiseksi tulemisena. Terapian päätyttyä prosessi saattaa jatkua vielä pitkään niin asiakkaan kuin terapeutinkin mielessä. Prosessissa syntynyt kuva jää dokumentiksi, joka auttaa tekijää palaamaan tapahtumaan ja auttaa näkemään tapahtuman sekä itsensä uudesta näkökulmasta. (Hautala 2008, 98 – 101, Rankanen, Hentinen & Mantere 2007, 36.)

2.8 Terapeuttisia rajoja

2.8.1 Luottamuksellisuuden periaate

Luottamus edellyttää vaitiolovelvollisuutta sekä terapeutilta että mahdollisilta ryhmä-terapiaan osallistuvilta ryhmän jäseniltä. Taideterapiatilanne pyritään järjestämään flow'n kannalta optimaaliseksi. Myös aikarajat luovat tietyn struktuurin ryhmän toiminnalle ja tukevat näin luottamuksen syntyä. Terapeutin tehtävä on huolehtia luottamuksesta ja ryhmän / yksilön turvallisuudentunteesta. Taideterapiaryhmän kokoontumisessa ja lämmittely- tai virittäytymisvaiheessa on tiettyä rituaalinomaisuutta, rituaaleille on ominaista eristäytyminen omasta arkielämästä, rooleista ja sosiaalisesta ryhmästä väliaikaiseen marginaaliin, jonka kautta voidaan päästä uuteen identiteettiin. Myös taideterapiatilanne on totutusta poikkeava olemisen tila. Se on normaalielämästä poikkeava siirtymätilanne, erityinen keskittyneelle ilmaisulle rauhoitettu tila. Se on antautumista prosessille ja epävarmuuden kokemukselle. Luottamuksellisuuden periaate koskee myös kuvataideterapian tuloksia. Kuvat ja niiden analysoinnista saatujen tulosten käyttö ovat luvanvaraisia. (Rankanen ym. 2007, 13 – 17.)

2.8.2 Materiaalien rajoittaminen

Eri terapeuttiset suuntaukset suhtautuvat tähän kysymykseen eri tavoin. Rankanen ym. (2007, 90) toteavat, että joidenkin mielestä asiakas saa käyttää mitä tahansa materiaalia. Joidenkin mielestä taas tietty materiaalin rajoittaminen luo struktuuria ja järjestystä, varsinkin keskittymisvaikeuksista kärsivän lapsen kohdalla tai lapsen, joka ei kykene tekemään valintoja. Materiaalivaihtoehtoja voidaan rajoittaa, jos materiaalien ominaisuus ei sovellu tiettyjen harjoitusten tekemiseen. Aulio, Girard &

Laine (2008, 55) korostavat, että kuvataideterapiassa voidaan nähdä äidillisen hoivan muodoille samankaltaisuutta terapeutin ja taidemateriaalien erilaisessa merkityksessä. Kuvatyöskentelyssä terapeutti luo turvallisuuden ja suojaa työskentelyrauhan, kun taas materiaali on asiakkaan käyttöön annettu kohde. Tämä vahvistaa asiakkaan kykyä olla yksin toisten seurassa.

2.8.3 Kuvien tulkinta

Rankanen ym. (2007, 48) korostavat terapeutin vastuuta siitä, ettei katsottavaa kuvaa tuomita oikeaksi tai vääräksi, hyväksi tai huonoksi, vaan pyrkii pitämään kuvan avoimena erilaisille mielikuville. Kuvasta nousevia mielikuvia tai näkemyksiä ei arvoteta, vaan sallitaan niiden olemassaolo. Seeskari (2004, 84) varoittaa liian yksinkertaistavista tulkinnoista, liittyen kuvan väri-ilmaisuuksiin yksilön sisäisen maailman kuvaajana. Jokainen ryhmän jäsen kertoo minämuodossa toisen henkilön tekemän kuvan aikaansaamista mielikuvista. Terapeutti ei tulkitse asiakkaan kuvia, vaan auttaa asiakasta kysymysten kautta näkemään kuvassaan eri merkityksiä omasta sisäisestä maailmastaan – itsereflektointi. Terapeutti on asiakkaan kanssakulkija ja heidän välillään on tasavertainen vuorovaikutussuhde. Kuvan tekijä itse on ainoa oikea henkilö antamaan merkityksiä kuvan informaatiolle ja tulkitsemaan omaa kuvaansa.

2.8.4 Työn tulosten jakaminen

Kuvataideterapeuttisen toiminnan tulosten jakamista rajoittaa salassapitovelvollisuus. Terapeutin on kuitenkin hyvä tiedottaa asiakkaan lähipiirille, että asiakas saattaa käsitellä itselleen ahdistavia asioita, olla väsynyt tai poissaoleva terapian jälkeen. (Hautala 2008, 132.)

2.8.5 Terapeutin rooli, tehtävät ja oma taiteellinen työskentely

Kuvataideterapeuttinen toiminta on asiakaslähtöistä. Terapeutti on asiakkaan kanssa-kulkija ja heidän välillään on tasavertainen vuorovaikutussuhde. Terapeutin tehtäviin kuuluu turvallisen terapiaympäristön luominen, prosessin alkuun auttaminen, terapian ulkoisista puitteista huolehtiminen, eläytyvä läsnäolo ja terapiaprosessin kannattelu. Terapeutin pitää myös huolehtia omasta ammattitaidostaan ja työnohjauksesta. Terapeutin oma taidetoiminta terapiasuhteen ulkopuolella on tärkeää, etteivät terapeutin omat luovan ilmaisun tarpeet ja aihepiirit siirry terapiasuhteeseen. (Rankanen ym. 2007, 52, 56.)

Terapeutti voi myös käyttää luovaa prosessia osana omaa työnohjaustaan. Leijala-Marttila ja Huttula (2011, 50) mainitsevat, että taideterapeutin uuden ammatti-identiteetin kehittyminen on prosessi, jossa keskeistä on taiteen ja psykologian, psykiatrian ja psykoterapian yhdistyminen ehyeksi kokonaisuudeksi terapeutin sisäisessä maailmassa. Taideterapeutin tulee siis tuntea omaa sisäistä maailmaansa psykoesteettisestä näkökulmasta. Eli taideterapeutilla tulee olla omakohtaista kokemusta luovan prosessin aikana aktivoituvista psyykkisistä voimista, ymmärtääkseen vastaavia prosesseja asiakastyössä. Malmivirta (2011, 111 – 113) toteaa myös omakohtaisen taiteen tekemisen olevan välttämätöntä, jotta henkilö kykenee sisäistämään taiteen symbolista maailmaa ja sen käsitteistöä. Taiteellisen toiminnan kautta henkilö oppii tutkimisen ja tarkastelun taitoja eri taiteen keinoin, nähdäkseen ja tulkitakseen kokemuksiaan uudella ja laajemmalla tavalla.

3 IDENTITEETTI

Vuorinen (2004, 338) määrittelee identiteettiä minuuden ja yksilöllisyyden suhteellisen pysyväksi kokemistavaksi, johon sisältyvät yksilön omaksumat sosiaaliset roolit. Identiteetti-käsitteen käytössä korostuvat ne minän alueet, jotka liittyvät sosiaaliin rooleihin ja statuksiin, kuten esimerkiksi kansallis- ja ammatti-identiteetti. Erityisesti

identiteetin sosiaaliset sisällöt sitovat yksilöä ulkoiseen ympäristöön. (Vuorinen 2004, 208, 338.) Savan ja Kataisen (2004, 22 – 23) mielestä identiteetti ymmärretään yleisenä ilmauksena sille, että käsitellään ihmisen kokemuksia itsestään ja kuulumisesta johonkin yhteisöön tai kulttuuriin. Heidän mielestään itseys on pysymistä kokemuksellisesti monin tavoin samana ihmisenä. Toisaalta identiteetti on myös vähitäistä muuttumista toisenlaiseksi.

Identiteetistä on esitetty psykologiassa identiteettiteorioita jo 1800-luvun lopulla. Aiheesta on käyty tieteellisiä keskusteluja ja identiteettiä on eri tieteiden piirissä analysoitu muun muassa ryhmäidentiteettinä, kansallisena, kulttuurisena ja kielellisenä identiteettinä, sukupuoli-identiteettinä ja ammatti-identiteettinä. Näissä yhteyksissä identiteetit on ymmärretty tiettyyn kansallisuuteen, kieleen, kulttuuriin, sukupuoleen tai ammattikuntaan kuulumisen, samastumisen tai osallisuuden kautta. Eteläpelto (2007, 98) esittelee monia eri teorioita, joita hänen mukaan voidaan pitää identiteetti-teorioina, niistä mainittakoon esimerkiksi Sigmund Freudin minä-teoria, joka on vaikuttanut länsimaiseen ihmiskuvaan sekä Ericssonin identiteettiteoria, joka kuvaa minä-identiteetin muotoutumista ihmisen elämänkaaren aikana. Lisäksi hän mainitsee Marcian identiteettiteorian, joka kuvaa nuoruuden ammatti-identiteetin muotoutumista ja viittaa Kolbergin ja Gilliganin teorioihin todeten, että yksilöllistä moraalinkehitystä koskevia kehitysteorioita voidaan pitää identiteettiteorioina, koska niissä kuvataan yksilön arvoihin liittyviä identiteetin puolia. Teorioissa tarkastellaan identiteetin rakentumiseen liittyviä yksilön samastumisprosesseja ja pohditaan eettis-moraalisia kysymyksiä itsestä moraalisenä toimijana. (Eteläpelto 2007, 98 – 101.)

Modernismin mukaan identiteetti ymmärretään henkilön käyttäytymispiirteeksi, luonteen ominaisuudeksi tai toimintatavaksi, joka on melko muuttumaton tai pysyvä. Kun taas oppimista koskevissa keskustelussa vanhat psykologiset käsitteet, kuten persoonallisuus, luonteenpiirteet tai temperamentti, joita on käytetty ihmisten välisen erojen selittämiseen, ovat saaneet kielteisiä vivahteita, koska ne viittaavat henkilön synnynnäiseen ja biologiseen taustaan. Oletetaanhan identiteetin olevan ihmisten tekemä, jota voi jatkuvasti rakentaa ja vuorovaikutuksessa uudelleen muovata. Identiteetti ymmärretään Eteläpellon (2007, 96) mukaan yksilön persoonallista ja sosiaalista todellisuutta välittäväksi ilmiöksi, joka rakentuu yksilön suhteesta yhteisön sosiaaliseen ja kulttuuriseen maisemaan. Eteläpelto (2007, 97) korostaa, että identiteetti

rakentuu aina yksilöllisen ja yhteiskunnallisen keskinäisessä riippuvuussuhteessa ja vuorovaikutuksessa. Identiteetti-käsitettä voidaan tarkastella rinnakkain sille sukua olevan subjektiuden käsitteen kanssa, jossa lähdetään siitä oletuksesta, että ihminen on aktiivinen toimija, joka vaikuttaa omalla toiminnallaan sosiaaliseen elämään. Identiteettiteoriat eroavat toisistaan siinä, painotetaanko niissä yksilöllistä vai sosiaalista näkökulmaa. (Eteläpelto 2007, 96 – 99.)

3.1 Ammatti-identiteetti

Ammatillinen identiteetti ymmärretään elämänselviintään perustuvana käsityksenä itsestä ammatillisena toimijana. Keskeistä on se millaiseksi henkilö ymmärtää itsensä suhteessa työhön ja ammatillisuuteen sekä millaiseksi hän työssään ja ammatissaan haluaa tulla. Ammatilliseen identiteettiin sisältyvät myös työtä koskevat arvot ja eettiset ulottuvuudet sekä tavoitteet ja uskomukset. Henkilön omat käsitykset siitä, mihin hän kokee kuuluvansa ja samaistuvansa ovat tärkeitä. Myös hänen oma näkemys siitä, mikä on tärkeää ja mihin sitoutuu työssään ja ammatissaan vaikuttavat ammatilliseen identiteettiin. (Eteläpelto & Vähäsantanen 2008, 26.)

Eteläpelto ym. (2008, 29 – 31) tuovat esiin, että ammatillista identiteettiä on rakennettu eri aikoina eri tavalla. Käsityömaainen, teollinen ja jälkiteollinen tuotantotapa ovat tarjonneet sille erilaiset puitteet. Oppimisen ja ammatillisen identiteetin rakentamiseen ovat vaikuttaneet esimerkiksi tuotantotapa, opettamistapa, samastumisen lähde, identiteetin rakentamistapa, hallitseva tuotantotapa, oppimistulokset ja identiteettiasema.

Ammatillisen identiteetin rakentaminen edellyttää yksilön kannalta jatkuvuutta ja ennustettavuutta toteavat Eteläpelto ym. (2008, 28). Eteläpelto (2007, 92) mainitsee, että nykyisessä työelämässä elinikäinen oppiminen on arkipäivää. Siellä oletetaan, että ammatti-identiteetit rakentuvat entistä yksilöllisemmiksi ja kiinnittyvät lähinnä työntekijöiden jatkuvan ammatillisen kasvun varaan. Puheeksi identiteetit nousevat yleensä silloin, kun ne koetaan ongelmallisiksi. Identiteettiä koskevia ristiriitoja syn-

tyy silloin, kun aiempi käsitys itsestä on joutunut kyseenalaiseksi. Tällaiseen tilanteeseen saatetaan joutua, kun tapahtuu muutoksia työssä, työtehtävissä, ammatissa, työrooleissa tai menetetään työ. Silloin henkilö joutuu uudelleen muokkaamaan ja määrittelemään työhön liittyviä käsityksiä sekä ammatti-identiteettiään. Tietoisuus omasta työidentiteetistä on välttämätön, kun työelämä vaatii näyttöä omasta osaamisesta, työn vaativuuden arvioinnista, tavoitteista ja tuloksellisuudesta sekä palkkaukseen vaikuttavista tekijöistä. Työntekijöiltä odotetaan joustavuutta, itsensä kehittämistä esimerkiksi opiskelun kautta sekä työidentiteetin jatkuvaa muokkausta. (Eteläpelto 2007, 92 – 94.) Eteläpelto ym. (2008, 27) toteavat, että jatkuvan ammatillisen identiteetin rakentamisesta ja oman osaamisen uudelleenmäärittelystä on tullut koko työuran mittainen tehtävä, ja se koskettaa yhä useampaa työntekijää.

3.2 Taide ja taiteellinen toiminta identiteetin rakentajana

Taiteellisella toiminnalla on Malmivirran (2011, 122) käsityksen mukaan mahdollista tukea henkilön persoonallista ja ammatillista kasvua. Hänen kokemuksensa mukaan taiteellisen toiminnan oppimiskokemukset vahvistavat henkilön ymmärrystä ja käsitystä itsestään, omasta toiminnastaan ja omista ratkaisuistaan. Kun taiteellisen toiminnan lähtökohtana ovat henkilön omat henkilökohtaiseen elämismaailmaan sidotut kokemukset, työ koskettaa syvästi ja on siksi merkittävä henkilölle itselleen. Taiteen tekemisen kautta henkilö löytää itsestään uusia piirteitä, jotka kasvattavat hänen itsetuntemustaan ja persoonallisuuttaan. Taidetyöskentely auttaa kanavoimaan ajatuksia visuaaliseen muotoon. (Malmivirta 2011, 122.) Sava ja Katainen (2004, 35) sanovat taideteoksen muodossa tulkinnan omasta identiteetistä ja elämäntarinasta konkreettisesti näkyväksi. Samalla voi pohtia sisäisen ulkoiseksi tulemistä, joko itsekseen tai ryhmän kanssa jakamisen vaiheessa.

Räsänen (2000, 8) toteaa, että ryhmätilanteessa on myös ryhmän aikaansaama merkitystaso, jossa persoonalliset kokemukset kohtaavat, keskustelevat ja luovat uudelleen uusia merkityksiä. Tällaisessa ryhmäprosessissa on ryhmän jäsenien identiteetin rakentumiselle mahdollisuus. Räsänen (2000, 51) korostaa, että sosiaaliselle vuorovai-

kutukselle perustuva prosessi on kokemuksellisen taiteen tulkinnan perusta, jossa henkilö pyrkii ymmärtämään kokemuksiaan ja etsimään uusia keinoja itsensä rakentamiseen. Silloin oppimisen lähtökohtana on itsereflektio ja tavoitteena on emansipaatio. (Malmivirta 2011, 47, 122 – 123, 266; Räsänen 2000, 8, 51.)

Malmivirta (2011, 122) viittaa Räsänen kokemukselliseen taideoppimiseen perustuvan taiteen ymmärtämisen malliin, joka pitää itseyyttä muuttuvana käsitteenä. Se kuitenkin myös sisältää muuttumattomia ominaisuuksia, jotka liittyvät minään tai itsen. Erilaiset identiteetit rakentavat minää ja näihin identiteetteihin liittyy myös erilaisia rooleja. Minäkuvan rakentamisessa on kysymys jatkuvasta muutoksesta ja siihen tarvitaan itsen ymmärtämistä. (Malmivirta 2001, 122 – 123; Räsänen 2000, 50.)

Omaelämäkerrallisessa taidetyöskentelyssä Sava ym. (2004, 25) pitävät tärkeänä turvallisen toisen ihmisen kanssa toteutettua tarinatyöskentelyä, jossa oman elämänsä historian tiedostaminen ja oman elämäntarinan rakentaminen ovat keskiössä. Heidän mielestään perusteltua ajattelu tarinallistetusta itsestä voisi olla niille ihmisille, joiden itseys ja identiteetti ovat turvattomissa olosuhteissa kehittyneet hauraiksi tai kokemus itsestä on jopa arvoton. Taide antaa mahdollisuuden luoda mielikuvia, jotka ovat yhtä tosia kuin elämässä tapahtuvat kohtaamiset. (Sava ym. 2004, 25.) Malmivirta (2011, 175) toteaa, että taideteosta tehdessään ihminen muokkaa omaa identiteettiään ja minäkuvaansa. Työskennellessään hän voi pohtia itseään, valintojaan, menneisyyttään ja tulevaisuuttaan. Sava ym. (2004, 35) mukaan taideteoksessa säilyy osa omaa historiaa, ja siten se toimii materiaalina myös uusille tulkinnoille. Saman aihepiirin toistaminen eri välineillä ja taiteen muodoin syventää ymmärrystä itsestä ja omasta elämästä.

3.3 Aiemmat tutkimukset

Taiteen ja taiteellisen toiminnan positiiviset vaikutukset yksilön hyvinvointiin, itsetuntemukseen ja identiteettiin ovat olleet tiedossa jo pitkään. Asiaa on ehditty tutkia jo monesta näkökulmasta. Ennen opinnäytetyön tekemistä etsiskelin aiheeseen liitty-

viä tutkimuksia ja löysin muutaman. Tutkimuksista löytyi sekä sosionominäkökulmaa että taiteellisen toiminnan näkökulmaa. Esittelen niistä nyt ensimmäisen.

Malmivirta (2011) Tampereen yliopistosta on tehnyt väitöskirjan "Taide siltana sosionomiksi (AMK) kasvamiselle." Se on toimintatutkimus taide- ja ilmaisuaineiden kehittämisestä postmodernin taidekasvatuksen suuntaan Oulun seudun ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelman yhden ryhmän sosionomikoulutuksessa vuosina 2001 – 2004. Tutkimuksen tarkoituksena oli kehittää ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelman taide- ja ilmaisuaineiden opetusta. Tavoitteena oli erityisesti sosiaalialalle soveltuvan taidepedagogiikan kehittäminen. Sosiaalialan koulutusohjelmaan sisältyvien taideaineiden opintojen avulla opiskelija hankki valmiuksia sosiaalialan tiedolliseen ja taidolliseen työn hallintaan. Samalla oli tarkoitus kehittää käytännön sosiaalialan työtä. Opiskelussa painotettiin taiteellisen toiminnan harjoitusprosessia kuvataiteen alueella. Luokkahuoneessa opittuja asioita opiskelijat harjoittelivat sosiaalialan asiakastyön kentällä, jossa he taiteen menetelmin vahvistivat sosiaalipedagogista ja sosiokulttuurista osaamistaan. Tutkimuksen aineisto kerättiin opiskelijoiden oppimispäiväkirjoista ja esseistä.

Tutkimuksen onnistumista kuvaa opiskelijoiden usko omaan taiteellisen toiminnan voimaan, jonka rohkaisemana he koettelivat taitojaan sosiaalialan asiakastyökentällä. Opiskelijoiden kertomuksista ilmeni kuinka kokemukset näistä kokeiluista olivat voimaannuttavia ja osaamista tuottavia, sekä se, miten taiteellisen toiminnan harjoitukset vahvistivat sosiaalisen vuorovaikutuksen ja reflektiivisen ajattelun taitoja. Tutkimuksen merkittävä löytö oli taiteen ja identiteetin kohtaaminen. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että taidekasvatukseen sidotulla taideaineiden opetuksella voidaan tukea opiskelijan persoonallista ja ammatillista kasvua. Tutkimuksessa päädyttiinkin ajatukseen, että taide toimii siltana sosionomin persoonalliselle ja ammatilliselle kasvulle.

Koulutus, taiteellinen toiminta ja identiteetin rakentuminen kulkevat käsi kädessä. Usein puhutaan myös taiteen voimauttavasta vaikutuksesta. Niinpä esittelen nyt tutkimuksen, joka käsittelee identiteetin rakentamista ja voimaantumista.

Mahlakaarto (2010) Jyväskylän yliopistosta on tehnyt väitöskirjan aiheesta *Subjektiksi työssä: Identiteettiä rakentamassa voimaantumisen kehitysohjelmassa*. Ohjelmaan osallistui eri terveydenhuollon ammattiryhmiä samasta organisaatiosta ja ohjelma toteutettiin irrallaan osallistujien toimintaympäristöstä. Kehitysohjelmaa ohjasi narratiivinen käsitys ihmisestä ja hänen mahdollisuudestaan uudistaa identiteettiään tarinoidensa ja kokemustensa reflektion kautta. Ohjelmassa käytetyt narratiiviset menetelmät perustuivat monella eri tavalla tuotettuihin tarinoihin, joissa ryhmän sosiaalisella vuorovaikutuksella oli merkittävä rooli jakamisen ja reflektion synnyttämisessä. Tarinoiden tuottamiseen käytettiin sosiodraamaa, psykodraamaa, kuvallista ilmaisua ja kirjoittamista.

Voimaantumisen kehitysohjelman tarkoitus oli tukea ihmisten identiteettityötä muuttuvassa työelämässä. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että syvemmän yksilöllisyyden tavoittaminen ja itsensä ymmärtäminen ovat tärkeitä yksilön subjektiudelle ja niillä on voimauttava vaikutus koettuun identiteettiin. Subjektikähtöinen voimaantuminen on yksilöllinen ja pitkäaikainen prosessi, jossa subjektiuden vahvistuminen on luonteeltaan sekä sisäistä että ulkoista. Voimaantumisen prosessissa tietoisuuden lisääntyminen, omien rajojen kanssa työskentely ja aktivoituminen identiteettityöhön ovat merkittäviä asioita. Tutkimuksen tulokset auttavat kehittämään ohjaus- ja valmennuspalveluja, joiden avulla voi vahvistaa subjektiuttaan ja hyvinvointiaan työssä.

Hautala (2008) Jyväskylän yliopistosta on tehnyt väitöskirjan "*Lupa tulla näkyväksi*" Kuvataideterapeuttinen toiminta kouluissa. Tutkimus on laadullinen haastattelututkimus, johon osallistui 15 kouluissa työtään tekevää kuvataideterapeuttia. Tutkimusote on hermeneuttis-fenomenografinen. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten kouluissa työskentelevät kuvataideterapeutit määrittelevät kuvataideterapian ja kouluissa toteutettavan kuvataideterapeuttisen opetuksen. Tutkimuksessa selvitetään myös kuvataideterapeuttisen opetuksen edellytyksiä kouluissa ja tutkitaan millainen on kuvataideterapeuttinen prosessi ja sen vakiinnuttaminen koulujen toiminnassa.

Tutkimus antaa runsaasti tietoa kuvataideterapiasta ja kouluissa tapahtuvasta kuvataideterapeuttisesta toiminnasta. Siinä vertaillaan keskenään koulukulttuuria ja terapiakulttuuria. Tutkimus pitää sisällään erilaisia menettelytapoja, joilla kuvataideterapeuttinen toiminta voitaisiin integroida kouluyhteisöön. Hautala (2008, 163) kertoo, että kuvataideterapeuttisen toiminnan tarkoituksena on uudistaa koulua ja antaa kou-

lun yhteisölle uusia konkreettisia välineitä osaamisen laajentamiseen myös hoivavaan opetuksen suuntaan. Taideterapeuttisen toiminnan tehtävänä on muuttaa koulun ilmapiiriä kuvallisen ilmaisun vaihtoehtoiseksi oppimisympäristöksi, jossa erilaisuutta arvostetaan ja se hyväksytään.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkimukseni kohdistuu Satakunnan ammattikorkeakoulun järjestämään sosiaali-, terveys- ja kasvatus- / opetusalan ammattilaisille suunnattuun Kuvataideterapia erityisopetuksen menetelmä -koulutuksen käyneisiin henkilöihin. Tutkimuksen perusajatuksena on selvittää kuvataideterapiakoulutukseen hakeutumisen syitä ja tutkia koulutuksen vaikutuksia alumniopiskelijoiden arkeen ja työkäytäntöihin. Tutkijan tavoitteena on myös saada tietoa kuvataideterapiamenetelmien käytön yleisyydestä koulutuksen saaneiden henkilöiden työpaikoilla ja löytää vastauksia siihen, miten koulutus vastasi opiskelijoiden ammatti-identiteetin vahvistamistavoitteita sekä miten koulutus on vaikuttanut heidän palkkaukseensa.

Tutkimuksen tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaiset syyt saavat hakeutumaan Kuvataideterapia erityisopetuksen menetelmä-koulutukseen?
2. Mihin asioihin kuvataideterapiakoulutus vaikuttaa koulutuksen käyneiden arjessa?
3. Millaisia kehittämistarpeita nähdään Kuvataideterapia erityisopetuksen menetelmä-koulutuksessa ja kuvataideterapeuttisen työn toteuttamisessa työelämässä?

4.2 Tutkimusaineisto, tutkimusmenetelmät sekä eettisyys ja luotettavuus

Tutkimukseni on laadullinen tutkimus, jossa on myös triangulaation piirteitä. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on ilmiön ymmärtäminen, selittäminen, tulkinta ja usein myös soveltaminen. (Anttila 2006, 275.) Tutkimukseni tavoite on selvittää kuvataideterapiakoulutukseen hakeutumisen syitä, koulutuksen vaikutuksia koulutuksen käyneiden henkilöiden arkeen ja työkäytäntöihin, sekä työyhteisön suhtautumista kuvataideterapeuttisen työn toteuttamiseen. Tarkoitus on myös selvittää, miten koulutus vastasi alumniopiskelijoiden ammatti-identiteetin vahvistumisen tavoitteita ja miten koulutus on vaikuttanut heidän palkkaukseen. Yhtenä tavoitteena on myös löytää alumniopiskelijoiden vastauksista yhteisiä kehittämis ehdotuksia kuvataideterapeuttisen työn toteuttamiseen. Tutkimukseni kohteena ovat koulutuksen käyneiden omat kokemukset kuvataideterapiakoulutuksesta ja terapiamenetelmien käytöstä. Kysymyksessä on siis empiirinen tutkimus. Tutkimustani ohjaa kuvataideterapian viitekehys ja tutkimuksessa on opetushenkilöstön näkökulma koulun kontekstissa.

Aineistonkeruumenetelmäksi valitsin lomakekyselyn. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 73) toteavat Eskolan (1975) määritelleen kyselyn sellaiseksi menettelytavaksi, jossa tiedonantajat itse täyttävät heille esitetyn kyselylomakkeen joko valvotussa ryhmätilanteessa tai kotonaan. Lomakekysely on useimmiten kvantitatiivisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmä, mutta sitä on mahdollista käyttää myös laadullisessa tutkimuksessa. Lomakekyselyssä kysytään tutkimuksen tarkoituksen kannalta merkityksellisiä kysymyksiä ja jokaiselle kysymykselle pitää löytyä perustelu tutkimuksen viitekehystä. (Tuomi ym. 2009, 73 – 75.)

Lähtiessäni tekemään tutkimusta kuvataideterapian alueelta, pohdin tutkimukseni eettisiä kysymyksiä. Kuvataideterapeuttisen koulutustaustan omaavana tiedostin oman roolini tutkijana ja pyrin pitämään omat tunteeni ja mielipiteeni tutkimistani asioista erillään. Kuvataideterapiakoulutukseni sekä kiinnostukseni kuvataideterapeuttisesta työstä antoivat syvyyttä ja tartuntapintaa tutkimuksen tekemiseen. Tutkijan rooli tarkoittaa sitoutumista rehelliseen ja luotettavaan toimintaan. Lisäksi tutkijan on oltava myös rehellinen itselleen. Hänen tulee hakea niin avoimesti kuin mah-

dollista suhdetta tutkimuksen kohteen kanssa, pyrkien olemaan selvillä omista esiolettuksistaan, toiveistaan, haluistaan, intresseistään ja peloistaan. (Anttila 2006, 506).

Ennen tutkimuksen aloittamista lähetin tutkimuslupa-anomuksen SAMK:iin. Luvan saatuani toimitin kyselylomakkeiden yhteydessä saatekirjeen tutkimushenkilöille, jossa informoin tutkimushenkilöitä tutkimukseni tarkoituksesta ja tietojen luottamuksellisesta ja anonyymistä käsittelystä. Tuomi ym. (2009, 131) tutkimuksien mukaan ihmisoikeudet muodostavat ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen eettisen perustan. Tutkimustietojen on oltava luottamuksellisia ja tutkimuksen tietoja ei käytetä muuhun kuin luvattuun tarkoitukseen. Kaikkien osallistujien on jäätävä nimettömiksi. Tiedot on järjestettävä niin, että osallistujien nimettömyys taataan. Tutkimusaineistosta tietoja kootessani naamioin muutaman tutkimushenkilön työpaikat, koska tiedot harvinaisista työpaikoista olisivat paljastaneet tutkimushenkilöiden henkilöllisyyden. Näin toimimalla varmistin tutkimushenkilöiden anonyymiyden säilymisestä. Tutkimushenkilöiden ja heidän tuottaman tutkimusaineiston kunnioittaminen on tärkeää. Tutkimusaineistoa analysoidessani pyrin käsittelemään aineistoa niin, että tutkimushenkilöiden ääni tulee kuulluksi. (Tuomi ym. 2009, 131.)

4.3 Tutkimusaineiston kerääminen

Tutkimuksessa lähdin liikkeelle helmikuussa 2012 tekemällä tutkimussuunnitelman (LIITE 1) ja lähettämällä tutkimuslupa-anomuksen SAMK:iin (LIITE 2). Tarvitsin tutkimusluvan SAMK:sta saadakseni kuvataideterapiakoulutuksen käyneiden henkilöiden yhteystiedot. Maaliskuussa tein kyselylomakkeet (LIITE 3) ja saatekirjeen, jossa kerroin kyselytutkimuksestani ja aikomuksestani käyttää sen aineistoa opinnäytetyöhöni. Saatekirjeessä kerroin myös kyselytutkimuksen vastausten eettisestä luottamuksellisesta ja anonyymistä käsittelystä. Saatekirjeen ja kyselylomakkeet lähetin sähköisesti 32 haastateltavalle kahden viikon vastausajalla. Tuomi ym. (2009, 22 –

23) toteavat että, empiirisessä analyysissä lähdeaineistoa tuottavien henkilöiden eli tiedonantajien tunnistettavuus yksilöinä häivytetään. Kyselylomakkeessa käytin sekä suljettuja että avoimia kysymyksiä. Avoimien kysymysten avulla halusin saada tietoa alumniopiskelijoiden näkemyksistä koulutuksen ja kuvataideterapeuttisen työn kehittämiseen.

Haastateltavat valikoituivat Kuvataideterapia erityisopetuksen menetelmä- koulutuksen perusteella. Kyseisestä koulutuksesta oli valmistunut kaksi ryhmää, joten molempien ryhmien jäsenet saivat kyselylomakkeet. Kyselylomakkeita lähetin 32 haastateltavalle, joista 17 alumniopiskelijaa vastasi kyselyyn. Haastateltavat olivat kaikki naisia ja vastanneista 76,5 % kuuluivat 46 – 55-vuotiaiden ikäryhmään. Taulukko 1:stä selviävät alumniopiskelijoiden ammatillinen koulutus ja työympäristö. Yksityiskohtaisia tietoja työpaikasta ei kysytty, jotta tiedonantajan työpaikka ja henkilöllisyys pysyisivät salassa.

TAULUKKO 1 Tutkimukseen osallistuneet henkilöt

Henkilö	Ammatillinen koulutus	Työympäristö
H 1	Terveydenhuoltoalan koulutus	Terveydenhuolto
H 2	Opetusalan koulutus	Koulu
H 3	Sosiaalialan koulutus	Koulu
H 4	Terveydenhuoltoalan koulutus	Avoterveydenhuolto
H 5	Opetusalan koulutus	Koulu
H 6	Terveydenhuoltoalan koulutus	Joku muu
H 7	Opetusalan koulutus	Koulu
H 8	Opetusalan koulutus	Koulu
H 9	Sosiaalialan koulutus	Varhaiskasvatus
H 10	Opetusalan koulutus	Koulu
H 11	Opetusalan koulutus	Varhaiskasvatus
H 12	Sosiaalialan koulutus ja opetusalan koulutus	Joku muu
H 13	Opetusalan koulutus	Koulu
H 14	Opetusalan koulutus	Koulu
H 15	Sosiaalialan koulutus ja opetusalan koulutus	Koulu
H 16	Sosiaalialan koulutus	Sosiaalihuolto
H 17	Käsi- ja taideteollinen koulutus	Koulu

4.4 Tutkimusprosessi

Opinnäytetyöni tutkimuskysymykset ohjasivat ja määrittivät tutkimustani. Tutkimuskysymysten avulla pyrin löytämään syitä kuvataideterapiakoulutukseen hakeutumiselle sekä tuomaan esille alumniopiskelijoiden omia kokemuksia kuvataideterapiakoulutuksen vaikutuksista heidän arkeen ja työelämän käytäntöihin. Kysymysten tarkoituksena oli myös selvittää millaisia kehittämistarpeita nähdään Kuvataideterapia erityisopetuksen menetelmä -koulutuksessa ja kuvataideterapeuttisen työn toteuttamisessa työelämässä. Selvitin myös alumniopiskelijoiden taustatiedoista iän, aikaisemman ammatillisen koulutuksen ja työpaikan.

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla lähdin selvittämään mitkä olivat alumniopiskelijoiden oman kokemuksen mukaan syyt, jotka saivat heidät hakeutumaan Kuvataideterapia erityisopetuksen menetelmä -koulutukseen.

Toisen tutkimuskysymyksen kautta paneuduin alumniopiskelijoiden omiin kokemuksiin kuvataideterapiakoulutuksen vaikutuksista heidän arkeen, työhön ja yleensä asioihin, joihin he ovat kokeneet koulutuksen vaikuttaneen omassa elämässään.

Kolmanneksi kysyin alumniopiskelijoiden näkemyksiä ja kehittämisehdotuksia kuvataideterapiakoulutuksen ja terapeuttisen työn toteuttamiseen.

4.5 Aineiston analyysi

Opinnäytetyöni aineiston analyysimenetelmäksi valitsin ensin laadullisen sisällönanalyysin, mutta huomasin tarvitsevani myös määrällistä analyysiä. Triangulaatio tarkoittaa sekä useiden rinnakkaisten menetelmien että myös useiden rinnakkaisten tutkimusstrategioitten käyttöä samassa tutkimuksessa. Anttilan (2006, 346) mukaan useamman rinnakkaisen aineiston ja metodin käyttöä toivotaan ja menetelmä antaa siihen myös mahdollisuudet, yhdistämällä kvantitatiivista ja kvalitatiivista analyysia

rinnakkain ja toisiaan tukemaan. Triangulaatiolla pyritään myös kohottamaan tutkimuksen luotettavuutta. (Anttila 2006, 346, 469.)

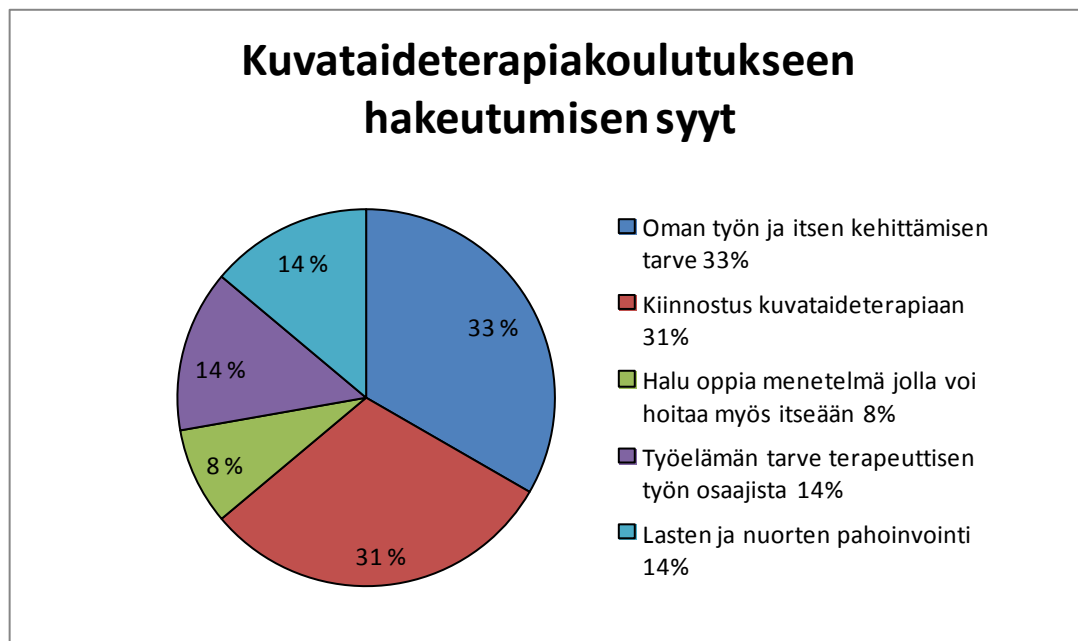
Luokittelin ja teemoittelin aineistoa, jotta sain järjestettyä sen selkeään muotoon. Tuomi ym. (2009, 93) mainitsevat, että luokittelua pidetään yksinkertaisimpana aineiston järjestämisen muotona. Itse asiassa sitä pidetään kvantitatiivisena analyysinä sisällön teemoin. Luokitellessa, aineistosta määritellään luokkia ja lasketaan montaako, kertaa jokainen luokka esiintyy aineistossa. Luokiteltu aineisto voidaan esittää taulukkona. Aineiston luokittelun jälkeen kokosin niistä muutaman taulukon. Teemoittelu on luokituksen kaltaista, mutta siinä painottuu mitä kustakin teemasta on sanottu. Kyse on laadullisen aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä erilaisten aihepiirien mukaan. (Tuomi ym. 2009, 93 – 95.)

5 TUTKIMUSTULOSTEN TARKASTELUA

5.1 Millaiset syyt saivat hakeutumaan Kuvataideterapia erityisopetuksen menetelmä-koulutukseen?

Tutkimustulosten mukaan koulutukseen hakeutumisen kaksi merkityksellisintä syytä olivat oman työn ja itsensä kehittämisen tarve, sekä kiinnostus kuvataideterapiaan. Seuraavina syinä nousivat työelämän tarve terapeuttisen työn osaajista ja lasten ja nuorten pahoinvointi. Halu oppia menetelmä, jolla voi hoitaa myös itseään, oli joidenkin tutkimushenkilöiden koulutukseen hakeutumisen syy. Taulukko 2 selventää tutkimustulosta kuvataideterapiakoulutukseen hakeutumisen syistä.

TAULUKKO 2

5.1.1 Oman työn ja itsensä kehittämisen tarve

Maailma muuttuu ja ihminen sen mukana. Pitkä työkokemus ja monia vuosia sitten suoritettu ammattitutkinto vanhentunein tiedoin, herättää usein ammattilaisen hakeutumaan koulutukseen. Myös työtehtävien muuttuminen ja asiakaskunnan vaihtuminen saattavat tuoda esille tarpeen uusien työmenetelmien hallinnasta. Aikaisempi koulutus ja vankka työkokemus muodostavat tukevan kivijalan, jonka varaan on hyvä rakentaa uutta ammattitaitoa ja muokata samalla ammatti-identiteettiä. Ammatillisesti koulutettujen on helppo hankkia uutta ammatillista osaamista oman tarpeen ja kiinnostuksen mukaan.

5.1.2 Työelämän tarve

Kouluissa työskentelevät henkilöt kohtaavat lapsia ja nuoria, joiden tukemiseen ja auttamiseen ei tahdo löytyä keinoja. Se herättää työntekijöissä avuttomuuden- ja riittämättömyyden tunteita. Erityistä tukea tarvitsevia lapsia ja nuoria on runsaasti ja osa heistä opiskelee yleisopetuksen luokissa. Hautala (2008, 140) mainitsee tutkimukseensa oppijoiden hoidollisuuden ja erityistarpeiden kasvavan koko ajan, jonka johdosta opettajat kaipaavat lisäkoulutusta oppijoiden psyykkisen kehittymisen tukemiseen. Luokassa voi olla lapsi, jota kukaan ei ole kyennyt auttamaan ja vaikeudet saattavat olla hyvin monitahoisia. Ongelmia saattaa esiintyä esimerkiksi kommunikoinnin-, puheen-, sosiaalisten suhteiden tai psyykkisen kehityksen alueella. Kuvataideterapeuttinen työ on kuntouttavaa ja kuvataideterapia voisi olla yksi osa opijan kuntoutusta. (Hautala 2008, 106, 140, 159.)

Sosionomit kohtaavat työssään jatkuvasti epäjatkuvuuden tiloja. Kasvatuksen, opetuksen ja ohjaamisen tehtävissä on läsnä aina jotakin ennakoimatonta, joka täytyy sallia ja hyväksyä. Sosiaalialan asiakastyössä ennakoimattomuuden hyväksyminen ja käyttöönotto voimavaraksi luo tilaa dialogisuudelle niiden asiakkaiden kanssa, joiden kasvua, kehitystä ja hyvinvointia työssään lähtee tukemaan ja vahvistamaan. (Malmivirta 2011, 273 – 275; Värri 2004, 20.) Kuvataideterapiaan suuntautuneet sosionomit voivat luoda asiakasta osallistavaa dialogisuuteen perustuvaa taiteellista toimintaa sosiaalipedagogisella ja sosiokulttuurisella työotteella. (Malmivirta 2011, 274; Sava 2007, 98).

5.1.3 Lasten ja nuorten pahoinvointi

Yleiset tiedotusvälineet pursuavat tietoa, jotka liittyvät tavalla tai toisella lasten ja nuorten pahoinvointiin. Pahoinvointi ei rajoitu ainoastaan lapsiin ja nuoriin, vaan se koskettaa usein koko perhettä ja yhteiskuntaa. Olemme saaneet lukea lehdestä perhesurmista, lapsenmurhista, pahoinpitelyistä, itsemurhista, koulukiusaamisesta, avio-

eroista, huoltajuuskiistoista ja monista muista lasta, perhettä ja yhteiskuntaa ravistelevista asioista. Yhteiskunnan ja perheiden pahoinvointi heijastuu lapsiin ja tuottaa heille erilaisia ongelmia. Koulutyön arjessa erilaiset lasten ongelmat tulevat esiin. Perheessä saattaa vanhemmuus olla hukassa ja lapsesta on tullut perheen aikuinen ja huolen kantaja. Joskus ongelmien taustalla voi olla lapsen sairaus tai kehityksellinen viivästyminen, jonka diagnosointi saattaa helpottaa arjen sujumista, kun kuntoutus ja tukitoimet tulevat arkeen tukemaan lasta, perhettä ja koulutyötä.

Hautala (2008, 106) mainitsee tutkimuksessaan, että kouluissa toimivien kuvataideterapeuttien asiakkaista osalla on erityispedagoginen diagnoosi, mutta osa oppijoista on aktiivisia, ulospäin suuntautuneita lapsia ja nuoria, osa hiljaisia ja sisäänpäin kääntyneitä, osa levottomia ja keskittymiskyvyttömiä. Kuvataideterapeuttisessa toiminnassa on mukana lapsia, joilla on vaikeuksia sosiaalisessa kanssakäymisessä, kömpelyyttä motorisissa taidoissa, mitätöivä ja häpeäntäyteinen itsetunto, alavireisyyttä, kotona tapahtunut kriisi tai muu kasvua ja kehitystä vaikeuttava tekijä. (Hautala 2008, 106.)

Lasten ja nuorten pahoinvointi haastaa sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteiden ammattilaiset pohtimaan ratkaisuja ja toimintakeinoja lasten ja nuorten auttamiseksi. Koulutukseen hakeutuminen on yksi keino hankkia työkaluja ongelmien ratkaisemiseksi.

5.2 Mihin asioihin kuvataideterapiakoulutus vaikuttaa koulutuksen käyneiden arjessa?

Tämän kysymyksen lähtökohtana on selvittää ja kuvailla haastateltavien omia kokemuksia kuvataideterapiakoulutuksen vaikutuksista heidän arkeen, työhön, työyhteisöön ja omaan elämään. Tämän tutkimuskysymyksen tarkoituksena oli tuottaa tietoa alumniopiskelijoiden työtovereiden / työyhteisön suhtautumisesta kuvataideterapiakoulutukseen. Tutkimusaineistosta nousi kahdeksan erilaista työyhteisön suhtautumistyyppiä, jotka olen koontanut taulukoksi. Taulukko 3:sta ilmenee suhtautumistyyppit ja lukumäärät kuinka monta kertaa tietty tyyppi esiintyi tutkimushenkilöiden vastauksissa.

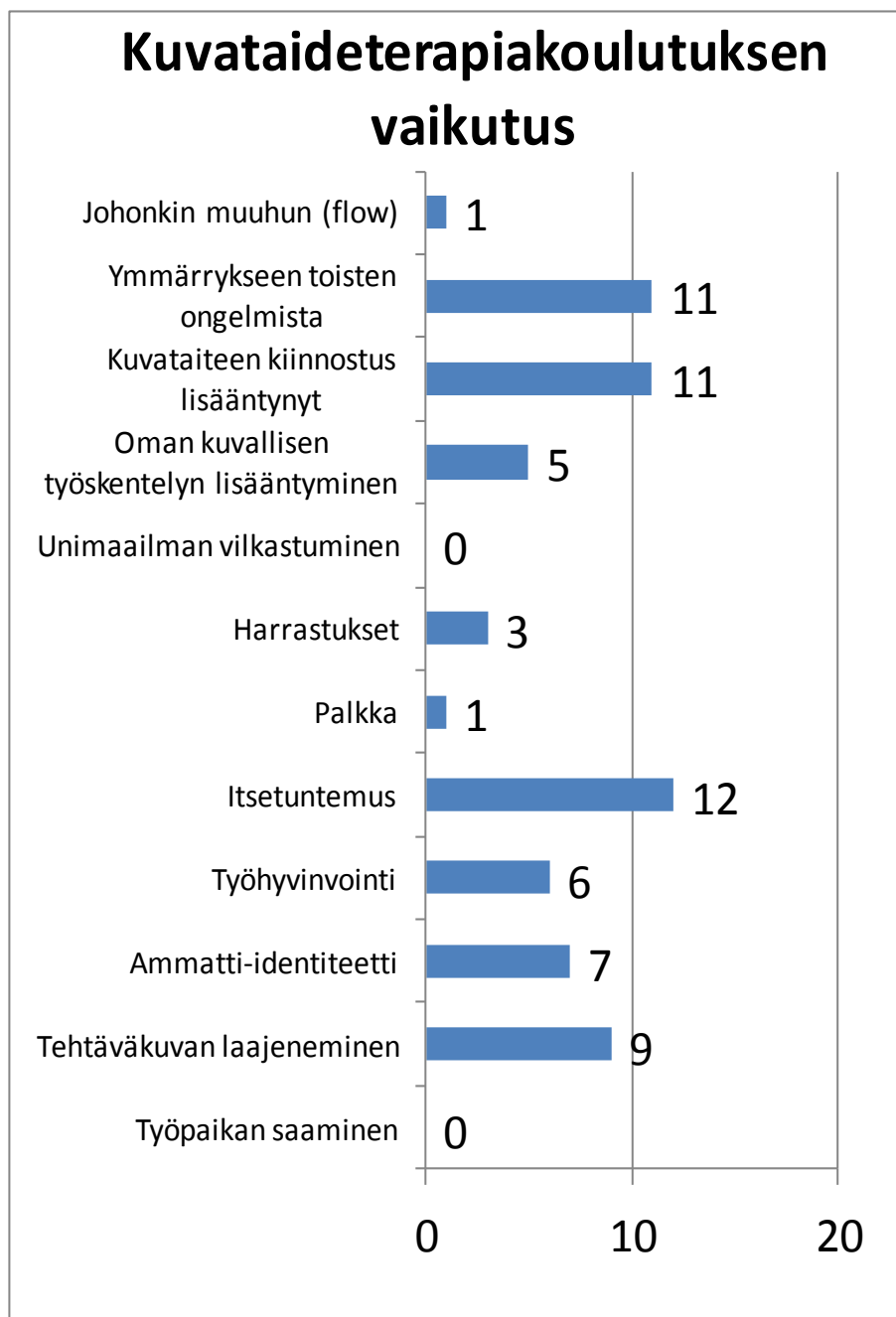
TAULUKKO 3

Suhtautumistyytit	Lukumäärä
Kiinnostunut ja kannustava	4
Kiinnostunut	5
Kannustava	1
Kannustava ja mitätöivä	1
Kiinnostunut, kannustava ja ennakkoluuloinen	1
Ennakkoluuloinen	1
Neutraali	1
En osaa sanoa	3

Tästä aineistosta selvitin myös, miten kuvataideterapiakoulutus vaikutti haastateltaviin ja miten he kokivat sen. Kaksitoista henkilöä koki koulutuksen vaikuttaneen itsetuntemukseen. Yksitoista henkilöä ilmoitti koulutuksen vaikuttaneen myös ymmärrykseen toisten ongelmista ja kuvataiteen kiinnostuksen lisääntymiseen. Alle kymmenen henkilöä koki koulutuksen vaikuttaneen tehtäväkuvan laajenemiseen, ammatti-identiteettiin ja työhyvinvointiin. Viisi henkilöä oli sitä mieltä, että koulutuksen myötä heidän oma kuvallinen työskentelynsä oli lisääntynyt. Alumnio opiskelijoista kolme ilmoitti koulutuksen vaikuttaneen harrastuksiinsa. Vain yhdellä opiskelijoista kuvataideterapiakoulutus oli vaikuttanut palkkaan. Yksi alumnio opiskelijoista ilmoitti kuvataideterapiakoulutuksen vaikuttaneen flow-ilmion kokemiseen. Bolle (2006, 31) määrittelee flow-tilaa tilana, jota tapahtuu emotionaalisesti miellyttävissä ja merkittävissä oppimisen tiloissa. (Malmivirta 2011, 191; Bolle 2006, 31).

Kukaan haastateltavista ei kokenut koulutuksen vaikuttaneen työpaikan saamiseen. Kukaan ei myöskään ilmoittanut hakeneensa töitä. Yksikään haastateltavista ei kokenut unimaailman vilkastumista. Jokainen alumnio opiskelija oli kokenut koulutuksen vaikuttaneen omalla kohdallaan eri asioihin, joten kaikki seitsemäntoista vastausta olivat siis erilaisia. Taulukko 4 antaa tarkat lukumäärät valituista vastausvaihtoehdoista ja selventää informaatiota.

TAULUKKO 4

Selvittelin alumniopiskelijoiden mahdollisuuksia käyttää kuvataideterapeuttisia menetelmiä omassa työssään, sekä heidän kokemuksiaan terapiamenetelmien käytön riittävydestä. Lisäksi selvittelin kuinka erityisosaamisen käyttäminen omassa työssä vaikutti alumniopiskelijoiden palkkaan.

Neljäljältoista alumniopiskelijalla oli mahdollisuus käyttää kuvataideterapeuttisia menetelmiä omassa työssään. Vain kolme henkilöä ilmoitti, että terapiamenetelmien käyttö ei ollut mahdollista. Kuvataideterapeuttisten menetelmien käyttökerroista sel-

visi seuraavaa. Kaksi henkilöä kertoi käyttäneensä terapiamenetelmiä kolmesta neljään kertaan viikossa, viisi henkilöä kahdesta kolmeen kertaan viikossa, kuusi henkilöä kerran viikossa, yksi henkilö harvemmin kuin kerran viikossa ja kolme henkilöä eivät käyttäneet kuvataideterapeuttisia menetelmiä työssään lainkaan. Taulukko 5 selventää tuloksia.

TAULUKKO 5

Kuvataideterapeuttisten menetelmien käytön mahdollisuudesta omassa työssään alumniopiskelijat arvioivat seuraavasti: yksi haastateltavista arvioi voitavansa käyttää menetelmiä rajattomasti, kaksi riittävästi, viisi jonkin verran, yksi vähän ja viisi henkilöä eivät kertoneet omaa arviotaan. Taulukko 6.

TAULUKKO 6

Erityisosaamisen käyttö alumniopiskelijoiden omassa työssä ja sen näkyminen palkassa. Neljä alumniopiskelijaa ilmoitti saavansa rahallisen korvauksen erityisosaamisen käyttämisestä omassa työssään. Tämä tulos on hieman ristiriidassa aikaisemman tutkimuskysymyksen tuloksen kanssa. Tutkimuksen alussa tiedusteltiin kuvataideterapiakoulutuksen vaikutuksesta alumniopiskelijan palkkaan. Siinä vain yksi haastateltavista mainitsi koulutuksen vaikuttaneen palkkaan.

5.3 Millaisia kehittämistarpeita nähdään Kuvataideterapia erityisopetuksen mentemä-koulutuksessa ja kuvataideterapeuttisen työn toteuttamisessa työelämässä?

5.3.1 Kuvataideterapeuttisen toiminnan kehittäminen

Haastateltavien antamien kehittämissuositusten koonti: Kuvataideterapeuttiseen toimintaan toivotaan työnantajilta resursointia tiloihin ja ajallisen mahdollisuuden lisäämistä esimerkiksi irrottautumalla muusta ryhmästä yksilö- tai pienryhmätyöskentelyyn sekä arvostuksen antamista rahallisen korvauksen muodossa. Kuvataideterapeuttinen toiminta haluttaisiin laajentaa koko koulua koskevaksi. Se voisi olla työkalu opettajan ja oppilaan tuntemuksen lisäämiseen sekä samalla oppilaan itsetunnon ja itsetuntemuksen rakentamisen väline. Kuvataideterapeuttinen toiminta haluttaisiin koulun opetussuunnitelmaan. Kuvataideterapeuttisen opetuksen sisältöä voitaisiin muuttaa niin, että kuvataideterapeuttinen toiminta sopisi siihen. Kuvataideterapeuttisen toiminnan haluttaisiin olevan myös osa erityisopetusta. Se voisi olla erityisen tuen tunti ja sitä voitaisiin käyttää maahanmuuttajien opetuksessa, akuuttien kriisien kohtaamisessa ja vuorovaikutusongelmien hoidossa. Kehittämissuosituksista ilmeni myös kuvataideterapeuttisen tiedon ja työn jakamisen sekä tunnetuksi tekemisen tärkeys. Jakamalla tietoa voitaisiin vaikuttaa asenneilmastoon ja hälventää ennakkoluuloja terapeuttisen työn tekemistä kohtaan.

5.3.2 Kuvataideterapia erityisopetuksen menetelmä- koulutuksen kehittäminen

Alumniopiskelijoiden antamien kehittämissuositusten koonti: Tärkeimpinä asioina koulutuksen kehittämisessä nähtiin kuvataideterapeutti-nimikkeen käyttöoikeus ja Kela-oikeuksien saaminen. Myös ammatillinen verkostoituminen ja kuvataideterapeuttisen työn tunnetuksi tekeminen nousivat kehittämissuosituksina esille alumniopiskelijoiden vastauksista. Kuvataideterapeuttisten menetelmien tunnetuksi tekemistä pidettiin tärkeänä, jotta terapeuttisen työn tekijät saisivat toimia työyhteisöissä

suotuisassa ilmapiirissä. Työtovereiden asenteilla koettiin olevan vaikutusta työn toteuttamiseen.

5.4 Koulutuksen aikaansaamat tulevaisuuden visiot

Alumniopiskelijoiden tulevaisuuden visiot liittyvät kuvataideterapiaan ja yleensä terapeutin työn tekemiseen. Suunnitelmissa on psykoterapiakoulutusta, kuvataideterapian jatkokoulutusta, verkostoitumista, yrityksen tai osuuskunnan perustamista ja kuvataideterapiaryhmien ohjaamista.

Tutkimusaineistosta näkyivät haastateltavien into ja palava halu toimia kuvataideterapeutin työn tekijöinä niin omilla työpaikoillaan kuin muuallakin. Pelkästään koulutus ja halu tehdä terapeutin työtä eivät kuitenkaan riitä. Alumniopiskelijoiden vastauksista näkyy myös kuvataideterapeutin työn arvostuksen puute. Tulevaisuuden visioissa haaveillaan ammattipätevyden tunnustamisesta, rahallisen korvauksen saamisesta erityisosaamisen käytöstä, riittävien aika ja tila resurssin saamisesta kuvataideterapian käyttöön ja esimiehen tuesta ja arvostuksesta menetelmälle. Toiveena on, että kuvataideterapeutin työ nähtäisiin ammatillisena työmenetelmänä / -välineenä, eikä vain piirtelynä ja askarteluna. Tutkimus toi esiin monta toivetta, joissa kuvataideterapia haluttaisiin opetussuunnitelmaan, jolloin opettajat / ohjaajat voisivat käyttää menetelmää työssä erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää millaiset syyt saivat hakeutumaan Kuvataideterapia erityisopetuksen menetelmä-koulutukseen ja mihin asioihin koulutus oli vaikuttanut koulutuksen käyneiden henkilöiden arjessa. Lisäksi tutkimus toi esille näkemyksiä Kuvataideterapia erityisopetuksen menetelmä-koulutuksen ja kuvataideterapeuttisen työn kehittämistarpeista.

Kuvataideterapiakoulutukseen hakeutumisen tärkeimmät syyt tämän tutkimuksen perusteella olivat oman työn ja itsensä kehittämisen tarve sekä kiinnostus kuvataideterapiaan. Hautala (2008, 157 – 158) mainitsee omassa tutkimuksessaan yhteiskunnan ja koulukulttuurin muutoksen, jonka myötä opettajilla on tarvetta täydennyskoulutukseen oppilaiden psykologisten ja terapeuttisten tarpeiden osalta. Kuvataideterapeutiksi kouluttautuessa pidetään tärkeänä taideterapeutin oman taiteilijaidentiteetin kehittämistä työssä jaksamisen ja myös toisten taiteen ohjaamisen edellytyksenä.

Kuvataideterapiakoulutukseen hakeutumisen syitä olivat myös työelämän tarve terapeuttisen työn tekijöistä sekä lasten ja nuorten pahoinvointi. Hautalan (2008, 158 – 159) tutkimuksessa viitataan nykyisin vallitsevaan kulttuuriin, jossa ydinperheet, yhteisöllisyys ja elämäkatsomuksien merkitykset ovat murentuneet. Sirpaleisuus on nykyajan ilmiö, joka vaikuttaa voimakkaasti myös koulumaailmassa. Opettajat kaipaavat lisäkoulutusta oppilaiden psyykkisen kehittymisen tukemisessa, oireitten havainnoinnissa, häiriökäyttäytymisen haasteeseen vastaamisessa ja väliin tulemisessa sekä hoitoon ohjaamisessa.

Tämä tutkimus antoi sellaisen tuloksen, että kuvataideterapiakoulutus vaikutti eniten itsetuntemukseen. Myös Hautala (2008, 99) mainitsee tutkimuksessaan, että koulutuksen aikana käyty kuvataideterapia on kohtaamista oman itsensä kanssa. Tällä tarkoitetaan itsereflektiota, jossa terapian avulla päästään tutkimaan itseä uudesta näkökulmasta. Kuvataideterapiassa kuvan tekijällä on kuvassa oma tarinallisuutensa, jonka sisällä on hänen oma yksilön sisäinen kokemusmaailmansa: kuva ja kuvallisen vuorovaikutuksen kokeminen. Terapeuttinen oppiminen ja opetus lähtevät siis oppi-

jan sisäisen maailman eheytymisestä: oman identiteetin hahmottamisesta ja siitä, että on tärkeä itselleen ja yhteisölleen. (Hautala 2008, 165 – 166.)

Myös Malmivirta (2011, 123 – 124) on saanut samansuuntaisia tuloksia tutkimuksessaan ja todennut, että opiskelijoiden tekemien visuaalisten taideteosten kautta sekä tuottamisen että vastaanottamisen kokemusten kautta opiskelijoille on syntynyt sellainen käsitys, että he ovat oppineet itsestään ja toisistaan uusia asioita. Opiskelijat olivat kertoneet lisääntyneestä itseymmärryksestä ja siitä kuinka he olivat oppineet luovuutta taideharjoitusten kautta ja sen myötä ratkaisemaan asioita uudella tavalla.

Kuvataideterapeuttisen koulutuksen koettiin vaikuttaneen myös ymmärrykseen toisten ongelmista. Hautala (2008, 166) puhuu tutkimuksessaan siitä, kuinka kuvallisen kokemuksen jakaminen opettaa asioita itsestä ja toisesta. Toisen ymmärtämisessä on itseymmärryksen kohtaamisen tila. (Kaljonen 2005, 23; Malmivirta 2011, 245).

Tämä tutkimus toi esille kuvataideterapiakoulutuksen voimakkaan vaikutuksen henkilöiden omaan sisäiseen kasvuun ja hyvinvointiin. Koulutuksen koettiin lisänneen työhyvinvointia ja laajentaneen tehtäväkuvaa töissä. Mahlakaarto (2010, 80) toteaa tutkimuksessaan, että ihmisen hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että hänellä on työssään mahdollisuus ja halu kehittää itseään. Koulutuksen käyminen sai myös viriämään kiinnostuksen kuvataiteeseen ja lisäsi henkilöiden omaa kuvallista työskentelyä. Malmivirta (2011, 285) on havainnut omassa tutkimuksessaan, että taiteellisessa toiminnassa opiskelijan asenne taiteesta, taiteeseen ja taiteessa muuttuvat omien taideoppimisen prosessien jatkuessa myönteisemmiksi. Tietotaidon lisääntyessä myös myönteinen asenne taiteeseen ja kulttuuriin muuntuu osaksi opiskelijan tulevaa työorientaatiota. Malmivirta näkee taideaineiden opiskelijat taiteen ja kulttuurisen ikkunan avaajina sekä asiakkailleen että työyhteisölleen.

Koulutuksen koettiin vaikuttaneen henkilöiden ammatti-identiteettiin. Malmivirta (2011, 250) mainitsee, että persoonallisen ammatti-identiteetin kasvua työuran aikana kuvataan yksilölliseksi kokonaisuudeksi, joka koostuu omista arvoista, ihmiskäsitteistä, uskomuksista, tiedoista ja taidoista, jotka tulevat esille osana työyhteisöä (Mäkinen & Raatikainen ym. 2009, 39; Malmivirta 2011, 250). Mahlakaarron (2010, 79 – 82) mukaan itsensä ymmärtämisellä on voimaannuttava vaikutus koettuun iden-

titeettiin. Hän toteaa, että työelämässä subjektiivisuuden ja voimaantumisen kysymyksissä on ajateltava koko identiteettiä, sen persoonallista ja ammatillista puolta. Hän muistuttaa, että persoonallinen ja ammatillinen ovat vahvasti kietoutuneina toisiinsa.

Tämän tutkimuksen valossa saatu tieto kuvataideterapiakoulutuksen vaikutuksesta tutkimushenkilöiden palkkaan osoittaa kuvataideterapeuttisten menetelmien arvostuksen puutetta ja yleistä tietämättömyyttä kuvataideterapian suotuisista vaikutuksista.

Tässä tutkimuksessa ilmeni myös työyhteisöjen erilaisia asenteita kuvataideterapeuttista toimintaa kohtaan. Työyhteisöjen suhtautumistavoista enemmistö oli kiinnostuneita ja kannustavia, mutta joukkoon mahtui myös ennakkoluuloisia, mitätöiviä ja neutraaleja suhtautumistapoja. Malmivirta (2011, 245) mainitsee, että työyhteisön luottamuksellinen ja avoin ilmapiiri mahdollistaa sen, että kaikkien työyhteisön jäsenten osaamista voitaisiin hyödyntää parhaalla mahdollisella tavalla.

Kolmellatoista tutkimushenkilöllä oli mahdollisuus käyttää kuvataideterapeuttisia menetelmiä työssään kerran viikossa tai useammin. Heistä kahdeksan arvioi terapeuttisten menetelmien käytön riittävyttä asteikolla: jonkin verran - riittävästi - rajattomasti. Tämän tiedon valossa voin todeta, että työnantajien suhtautuminen kuvataideterapeuttista toimintaa kohtaan on myönteinen, mutta menetelmän arvostus ammatillisena toimintana ei toteudu niin kauan kuin rahallista korvausta erityisosaamisen käyttämisestä omassa työssä ei makseta

Työnantajilta toivotaan lisää resursointia kuvataideterapiatiloihin ja ajallisen mahdollisuuden lisäämistä sekä arvostuksen antamista rahallisen korvauksen muodossa. Tässä tutkimuksessa ilmeni, että kuvataideterapia haluttaisiin saada koulujen opetussuunnitelmaan.

Tärkeimpiä tulevaisuuden odotuksia kuvataideterapeutin ammattikehityksen kannalta oli oman ammattinimikkeen saaminen ja myös Kela-oikeuksien mahdollisuus kuvataideterapiatyötä tekeville terapeuteille. Tämä luo myös uusia haasteita tuleville koulutuksille ja niiden kehittämiselle.

7 POHDINTA

Terapeuttiset menetelmät ovat tarpeellisia työvälineitä lähes kaikessa ihmissuhde-työssä. Kuvataideterapia erityisopetuksen menetelmä -koulutus on tarjonnut hienon mahdollisuuden sosiaali-, terveys- ja kasvatustalouden ammattilaisille täydentää osaamistaan ja päästä askeleen lähemmäksi omaa sisintään. Koulutuksen ainutlaatuisuus rakentuu korkealaatuisesta opetuksesta ja mahdollisuudesta kokea kuvataideterapiaryhmän vaikutukset omakohtaisesti koko opiskelun ajan. Alumnioiskelijat ilmaisivatkin tyytyväisyytensä koulutukseen. Puutteena koettiin ammattinimikkeen sekä Kela-oikeuksien puuttuminen.

Lähtiessäni tekemään tutkimusta kuvataideterapia erityisopetuksen menetelmä -koulutuksesta alkuoletukseni oli, että terapeuttisen työn tekijät joutuvat kohtaamaan runsaasti vastustusta ja ennakkoluuloja. Tutkimustulokset antoivat kuitenkin sen kuvan, että työyhteisöjen suhtautuminen oli pääasiassa positiivista ja kannustavaa. Joukkoon mahtui kuitenkin henkilöitä, jotka eivät osanneet kertoa työtovereiden suhtautumisesta kuvataideterapeuttiseen toimintaan. Joskus negatiiviset tunteet ja suhtautuminen saatetaan verhota joksikin muuksi. Kuvataideterapiakoulutukseen hakeutumisen syistä ennakkokäsitykseni oli, että oman työn ja itsen kehittämisen tarve olisi ollut 99 %:lla koulutukseen hakeutumisen syy. Tutkimustulosten mukaan se oli 33 %. Lähes kaikilla tutkimushenkilöillä oli useampia syitä koulutukseen hakeutumiselle.

Kuvataideterapiakoulutuksen vaikutuksista alumnioiskelijoiden arkeen minulla oli omat ennakkokäsitykseni, johtuen omasta kuvataideterapeuttisesta koulutuksesta ja kokemuksesta. Jo kyselylomaketta suunnitellessa kuvittelin, että kaikki asettamani vaihtoehdot saisivat runsaasti kannatusta. Tuloksia analysoidessa yllätyin, kun kenenkään unimaailma ei vilkastunut. Suurimman yllätyksen kuitenkin tuotti kuvataideterapiakoulutuksen vaikutus palkkaan. Alumnioiskelijoista vain yhdellä koulutus vaikutti palkkaan. Tietenkään pelkkä koulutuksen hankkiminen ei oikeuta palkankorotuksiin, mutta tässä tutkimuksessa ilmeni, että seitsemästätoista henkilöstä neljätoista käytti erityisosaamista työssään viikoittain ja yhdeksällä henkilöllä tehtäväku-

va oli laajentunut koulutuksen myötä, silti kolmetoista heistä ei saanut siitä rahallista korvausta. Se kertoo ehkä jotakin kuvataideterapeuttisen työn arvostamisesta ja työyhteisöjen asenteista. Herää kysymys: "Onko työyhteisöjen suhtautuminen sittenkään kannustavaa?"

Näkemykseni koulutuksen vaikutuksista ammatilliseen kasvuun on muotoutunut sosionomi- sekä kuvataideterapiakoulutuksen vaikutuksesta. Koulutus on tarjonnut mahdollisuuden tarkastella omaa ammatillisuutta lähemmin. Kahden eri koulutuksen aikana olen saanut omakohtaisesti kokea pitkien kuvataideterapeuttisten prosessien puhdistavan, hoitavan ja kasvattavan vaikutuksen. Koulutus on antanut ymmärrystä ja muuttanut suhtautumistani toisten ongelmiin monin tavoin.

Sosionomikoulutus, joka innoitti tähän opinnäytteeseen, on antanut myös uutta näkökulmaa ja uudenlaisia työmenetelmiä tämän päivän haasteelliseen sosiaali- ja kasvatustalan työhön. Tulevana sosionomina saan työssäni hyödyntää kuvataideterapeuttisia menetelmiä erilaisten asiakasryhmien kanssa. Koulutuksen myötä myös ammatti-identiteettini on muuttunut ja kehittynyt. Terapeuttisista menetelmistä on myös itsehoidollista hyötyä. Ne edistävät jaksamista ja työhyvinvointia. Sosiaalialan työssä hyvinvoinnin luominen on ilo, jonka saa moninkertaisena takaisin. Mottoni onkin: "Pannaan hyvä kiertämään."

LÄHTEET

Achté, K. 1992. Tukea antava psykoterapia. Juva: WSOY.

Alanko, A. 1999. Taideterapian keskeisiä teoreettisia ongelmia. Teoksessa K. Huttula (toim.) Suomen Taideterapiayhdistys ry:n 25-vuotis juhlakirja. Helsinki: Valopaino, 7–14.

Anttila, P. 2006. Tutkiva toiminta ja ilmaisu, teos, tekeminen. Hamina: Akatiimi Oy.

Aulio, H., Girard, L. & Laine, R. 2008. Katsaus kuvataideterapian taustateorioihin. Teoksessa L. Girard, J. Ihanus, R. Laine & M. Ropponen (toim.) Suhteessa kuvaan – kuvataideterapian teoriaa ja käytäntöä. Helsinki: Artteli, 45–67.

Bolle, R. 2006. On the flow inner images and borders of consciousness. Teoksessa S. Scoble (toim.) Grounding the vision to advance theory and practice. ECArTE. Exeter: Short Run Press, 28–41.

Eteläpelto, A. 2007. Työidentiteetti ja subjektiuus rakenteiden ja toimijuuden ristiaallokossa. Teoksessa A. Eteläpelto, K. Collin & J. Saarinen (toim.) Työ, identiteetti ja oppiminen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy, 90–142.

Eteläpelto, A & Vähäsantanen, K. 2008. Ammatillinen identiteetti persoonallisena ja sosiaalisena konstruktiona. Teoksessa A. Eteläpelto & J. Onnismaa (toim.) Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu. Vantaa: Hansaprint Oy, 26–49.

Hautala, P-M. 2008. Lupa tulla näkyväksi. Kuvataideterapeuttinen toiminta kouluissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Hautala, P-M. 2009. Jaettavaksi. Kuvataideterapia erityisopetuksen menetelmänä. SAMK: Kuvataide Kankaanpää.

Hautala, P-M. 2012. Tarjottimella. Näyttely esite sosionomi (AMK, Kuvataideterapia vaihtoehtoisina ammattiopintoina) -opiskelijoiden taitetuotannosta. Pori Satakunnan ammattikorkeakoulu.

Hyrck, R. 1999. Fantasian ja symbolien merkitys taiteessa. Teoksessa K. Huttula (toim.) Suomen taideterapiayhdistys ry:n 25-vuotis juhlakirja. Helsinki: Valopaino, 15–34.

Kaljonen, P. 2005. Ammatillisen kasvun kiintopisteitä etsimässä. Teoksessa K. Ranne, A. Sankari, T. Rouhiainen-Valo & T. Ruusunen (toim.) Sosiaalipedagoginen ammatillisuus - Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Pori: Satakunnan ammattikorkeakoulu, 20–26.

Leijala-Marttila, M. & Huttula, K. 2011. Taideterapian ja psykoterapian erot ja yhtäläisyydet. Teoksessa M. Leijala-Marttila & K. Huttula (toim.) Taidepsykoterapia Psykoanalyttinen näkökulma. Porvoo: Bookwell Oy, 47–53.

Mahlakaarto, S. 2010. Subjektiksi työssä. Identiteettiä rakentamassa voimaantumisen kehitysohjelmassa. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto.

Malmivirta, H. 2011. Taide siltana sosionomiksi (AMK) kasvamiselle. Toimintatutkimus taide- ja ilmaisuaineiden kehittämistä postmodernin taidekasvatuksen suuntaan Oulun seudun ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelmassa vuosina 2001–2004. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print.

Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A. & Saarnio, T. 2009. Ammattina Sosionomi. Helsinki: WSOY.

Rankanen, M., Hentinen, H. & Mantere, M-H. 2007. Taideterapian perusteet. Hämeenlinna: Karisto Oy.

Räsänen, M. 2000. Sillanrakentajat. Kokemuksellinen taiteen ymmärtäminen. Helsinki: Taideteollisen korkeakoulun julkaisu A28.

Salminen, H. 1997. Ryhmäanalyysin perusteet. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Sava, I. & Katainen, A. 2004. Taide ja tarinallisuus itsen ja toisen kohtaamisen tilana. Teoksessa I. Sava & V. Vesänen-Laukkanen (toim.) Taiteeksi tarinoitu oma elämä. Juva: WS Bookwell Oy, 22–39.

Seeskari, D. 2004. Lasten ja nuorten taideterapia. Kasvamisen voimavara. Helsinki: Kirja kerrallaan.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Vuorinen, R. 2004. Minän synty ja kehitys. Porvoo: WSOY.

Tutkimuksen tekijä: Kirsi Mäkelä

Koulutusohjelma: Sosionomi amk / kuvataideterapian vaihtoehtoiset ammattiopinnot.

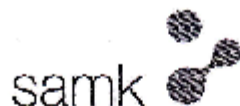
Tutkimus: Laadullinen tutkimus, jossa käytän menetelmänä kyselytutkimusta. Tarkoitukseni on lähettää kyselylomakkeet KTE07 ja KTE10 valmistuneille ryhmille. He ovat kaikki sosiaali-, terveys- ja kasvatustalon ammattilaisia, jotka ovat opiskelleet kuvataideterapian menetelmää. Haluan tutkia millaisia ulottuvuuksia tämä menetelmä antaa jo vankan ammattitaidon omaaville henkilöille ja edesauttaako koulutus esimerkiksi uudenlaisiin työtehtäviin sijoittumisessa. Mitä erilaisia mahdollisuuksia aukeaa koulutuksen myötä ja kuinka koulutus vaikuttaa ammattitaitoon. Mitä muutoksia koulutuksen myötä tulee työhön, harrastuksiin ja itsetuntemukseen.

Tutkimusaineiston analyysin tavoitteena on ilmiön ymmärtäminen, tulkinta ja merkityksen anto. Tutkimuksen eettisyyden kannalta on tärkeää, että tiedostan oman roolini.

Työnimi: Miten kuvataideterapiakoulutus vaikuttaa työn kuvaan?

Toteutuksen suunniteltu ajankohta: Kevät 2012.

Lupa-asiat: Tarvitsen SAMK:sta luvan käyttää opiskelijoiden yhteys- ja osoitetietoja kyselytutkimuksen toteuttamiseksi.

SATAKUNNAN AMMATTIKORKEAKOULU
SATAKUNTA UNIVERSITY OF APPLIED
SCIENCES

OP21A
TUTKIMUSLUPA-
ANOMUS

SAMK / TUTKIMUSLUPA-ANOMUS

Opinnäytetöille ja muille tutkimuksille, jotka kohdistuvat Satakunnan ammattikorkeakouluun.

Litä anomukseen ohjaajan hyväksymä tutkimussuunnitelma. Lähetä anomus SAMKin kehitysjohtajalle tyylissä e-pöytäkirjassa tutkimuksen suurin tekijä toteuttaa lisäjätköitä (ME71113). Älä aloita tutkimista / opinnäytetyön tekemistä ennen kuin olet saanut tutkimusluvan.

Tutkimuksen/opinnäytetyön tekijä(t): *Mäkelä Kirsi Helena*

Tekijän/tekijöiden osoite: *Limperinkuja 2 as 5 24630 Pori*

Sähköpost: *kirsi.makela@student.samk.fi*

(Työ)nimi/aihe: *Miten kuvataideterapiakoulutus vaikuttaa työhön kuvaan?*

Toteutuksen suunniteltu ajankohta: *Kevät 2012*

Tekijän koulutusohjelma: *Sosiaalialan k. / kuvataideterapian suunnittelun ja*

Oppilaitos, jos muu kuin SAMK:

Keräättekö tutkimuksessa henkilötietoja ja kootaanko niistä henkilötietorekisteri? kyllä ei

* Henkilötietojen keräämisellä ja tietojen rekisteröinnillä tarkoitetaan yksilöllisten tietojen (kuten nimi, henkilötunnus, syntymäaika) ja tutkimustietojen kokoamista rekisteriin. (Lisätietoja www.tietosuoja.fi). Tutkimuksen päätyttyä tutkimusrekisteri joko hävitetään tai arkistoidaan ilman tunnistustietoja.

Ohjaaja(t): *Päivi-Maria Hautala*

Puolto ohjaajalta: *Päivi-Maria Hautala*

Puollotukset: *Puollan Kirsi Mäkelän tutkimusta tutkimus-*
suunnitelman perusteella. Se on ulkopuolista kirjallisuutta.

Ohjaajan allekirjoitus

Päivi Maria Hautala

Päiväys *10.2.2012*

Luvan hakijan allekirjoitus

Kirsi Mäkelä

Kehitysjohtajan päätös

Päättönumero

979 002

- tutkimuslupa myönnetään
 tutkimuslupa myönnetään ehdollisesti
 tutkimuslupaa ei myönnetä

Perustelut:

Yhteyshenkilö SAMKissa

Liisa Oellmäki / Pöytäkirja Heikkinen

Päiväys ja allekirjoitus

23.2.2011

Pöytäkirja

kehitysjohtaja

Päätös tiedotetaan opiskelijoille, ohjaajille ja SAMKin yhteyshenkilöille.

Sisältövastava: Anne Sankari

Tarkistettu viimeksi: 11.03.2011

Hei

LIITE 3

Olen Kirsi Mäkelä ja työskentelen kasvatusohjaajana esi1. - 3.lk:n pienryhmässä. Opiskelen työni ohella Satakunnan ammattikorkeakoulussa sosionomiksi, vaihtoehtoisina ammattiopintoina kuvataideterapia. Tavoitteeni on valmistua kesällä 2012. Opinnäytetyössäni tutkin ja tarkastelen Kuvataideterapia erityisopetuksen menetelmänä koulutuksen vaikutuksia työhön, ammatti-identiteettiin ja harrastuksiin. Olen saanut Samk:sta tutkimusluvan, jolla saan käyttööni KTE07 ja KTE10:ssä opiskelleiden henkilöiden yhteystiedot kyselytutkimuksen toteuttamista varten. Opinnäytetyön ohjaajana toimii Päivi-Maria Hautala.

Nyt pyytäisin Teitä arvoisat Kuvataideterapia erityisopetuksen menetelmänä koulutuksen käyneet hoito-, opetus- ja kasvatusalan ammattilaiset, että uhraisitte hetken ajastanne ja vastaisitte kyselylomakkeisiini. Toivoisin saavani vastaukset mahdollisimman pian, viimeistään 30.3.2012.

Ystävällisin terveisin Kirsi Mäkelä ASO09P

Kysymykset

Voit vastata kysymyksiin käyttämällä oikean vaihtoehdon kohdalla esim. Wordin yläpalkista korostuskynää, alleviivausta tms.

1. Vastaajan ikäryhmä

- a) 20-35 v. b) 36-45 v. c) 46-55 v.
d) 56-65 v. e) yli 66 v.

2. Aikaisempi ammatillinen koulutus

- a) Sosiaalialan koulutus b) Terveystieteiden koulutus
c) Opetusalan koulutus d) Joku muu. Mikä? _____

3. Työpaikka

- a) Koulu / opetustoimi b) Varhaiskasvatus / päiväkotitoimi, päivähoito
c) Terveystieteiden / sairaala, avoterveydenhuolto d) Sosiaalihuolto e) Vanhustenhuolto
f) Kehitysvammahuolto / asuntola, työkeskus g) Joku muu. Mikä? _____

4. Miksi hakeuduit Kuvataideterapia erityisopetuksen menetelmänä koulutukseen?

- a) Oman työn ja itseni kehittämisen tarve
b) Kiinnostus kuvataideterapiaan
c) Halu oppia menetelmä, jolla voin hoitaa myös itseäni
d) Työelämän tarve terapeuttisen työn osaajista

e) Lasten ja nuorten pahoinvointi

f) Joku muu. Mikä? _____

5. Työyhteisön / työtovereiden suhtautuminen hankkimaasi kuvataideterapiakoulutukseen

a) Kiinnostunut b) Kannustava c) Ennakkoluuloinen d) Vastustava

e) Jokin muu. Mikä? _____ f) En osaa sanoa

6. Kuvataideterapiakoulutus on vaikuttanut omalla kohdallani

a) Työpaikan saamiseen b) Tehtäväkuvan laajenemiseen c) Ammatti-identiteettiin

d) Työhyvinvointiin e) Itsetuntemukseen f) Palkkaan g) Harrastuksiin

h) Unimaailman vilkastumiseen i) Oman kuvallisen työskentelyn lisääntymiseen

j) Kuvataiteesta kiinnostumisen lisääntymiseen k) Ymmärrykseeni toisten ihmisten ongelmissa

l) Johonkin muuhun. Mihin? _____ m) Ei mihinkään

7. Voitko käyttää kuvataideterapeuttista osaamista tällä hetkellä omassa työssäsi?

a) Kyllä 1) Vähän 2) Jonkin verran 3) riittävästi 4) rajattomasti

b) En

Jos vastasit kyllä, niin saatko rahallisen korvauksen erityisosaamisesi käyttämisestä työssä?

a) Kyllä b) En

8. Kuinka usein käytät kuvataideterapeuttisia menetelmiä työssäsi?

a) Päivittäin b) 3 - 4 kertaa viikossa c) 2 - 3 kertaa viikossa d) Kerran viikossa

e) Harvemmin kuin kerran viikossa f) Kerran kuukaudessa g) En lainkaan

9. Miten haluaisit kehittää kuvataideterapeuttista toimintaa työssäsi / työpaikallasi?

10. Mitä olisi voitu tehdä toisin Kuvataideterapia erityisopetuksen menetelmänä koulutuksessa ja miten koulutusta voisi kehittää?

11. Tulevaisuuden visiosi ja haaveesi?

Kiitos vastauksista!